

VRIJWILLIGE
HET GILDE VAN MOLENAARS

Gildebrieven

16e jaargang no. 1
15 maart 1997

25 Jaar Gilde

DE GILDEBRIEF

De Gildebrief is het kwartaalblad van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

De verantwoordelijkheid voor het blad berust bij de redactie. Het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars is alleen verantwoordelijk voor haar eigen artikelen. De redactie is dankbaar voor haar toegestuurde kopij en suggesties, maar behoudt zich het recht voor artikelen al of niet te plaatsen.

Advertenties:

Voor bedrijven en instellingen die materialen en/of diensten aanbieden die met molens te maken hebben, bestaat de mogelijkheid te adverteren. Advertentietarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

BESTUUR

Voorzitter: Dick-Jan Braay, De Omloop 18, 1566 GW Assendelft, tel.: (075) 687 57 63

Secretaris: Boudewijn van Weel, Nw. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen, tel.: (035) 525 16 95

Penningmeester: Gerard Barendse, Beatrixstraat 79, 2685 BH Poeldijk, tel.: (0174) 24 55 80

Examencoördinator: Jan Spruit, Molenviergang 8, 2761 BK Zevenhuizen, tel.: (0180) 63 26 13

Contactpersoon voor de afdelingen: Gerard Sturkenboom, Biss. Arnoutlaan 14, 5591 BL Heeze, tel.: (040) 226 26 02

Redactie Gildebrief: Peter de Moes, Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum, tel.: (035) 621 57 72

Algemeen: Bert van Uffelen, Valkenlaan 8, 7905 AA Hoogeveen, tel.: (0528) 27 19 91

LEDENADMINISTRATIE

Mevr. E.N. Pouw-Schipper, Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden, tel.: (035) 694 54 28

Girorekening: 2144780
ten name van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars te Naarden.

BIOTOOPWACHT

E. Smit
Heereweg 213, 1871 EG Schoorl
tel.: (072) 509 20 69 en/of 5093051

© 1995 Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
Niets uit deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Nwe. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.

Landelijk meldpunt

De Hollandsche Molen
t.a.v. G. de Vries
Sarphatistraat 634, 1018 AV Amsterdam
tel.: (020) 623 87 03
fax: (020) 638 33 19
privé: (0251) 31 21 66

GILDEVERZEKERINGEN

Jan van Loenen
Arendshorst 34, 3772 RV Barneveld
tel.: (0342) 49 08 94

BLIKSEMAFLEIDERCONTROLE

D.J. Abelskamp
Laan 1940-1945 nr 2, 7231 GL Warnsveld
tel.: (0575) 52 50 68

Redactie:

Dick Jan Braay, Jan Kurver, Peter de Moes,
Gerrit Pouw, Bert van Uffelen en Jan van der Vlies

Redactie-adres:

Hermelijnlaan 3, 1216 EB Hilversum
tel.: (035) 621 57 72

Kopij voor het volgende nummer moet vóór
1 mei 1997
in het bezit van de redactie zijn.

IN DIT NUMMER

pagina

Gaande werk	1
Uitnodiging Ledenvergadering	1
Balans 1996	2
Notulen Ledenvergadering 1996	2
Verlies en winstrekening	3
25 JAAR GILDE Het begin	8
Warnsveld Brand	12
Reacties van lezers	12
Reacties van lezers	15
25 JAAR GILDE Timmeren aan de weg	16
Gelderse examens	18
Biotoopprijs 1996 Dmburg	19
Nationale Molendag	22
Vlaams achtkant	23
25 JAAR GILDE Eerste examen	26
Bliksemafleidercontrole	28
Krachten in sabelijzers	29
Vrijwillige 'water' molenaars	31
Groningse vrijwilliger	32
Pelmolen al'jssen	33
liolenzaak	33
Oost-broninger molendagen	34
groninger molenweekend	34
Voorjaarsbijeenkomst Groningen	34
Deens Molentje	35
Statutenwijziging	38

Bij de voorplaat: Molen in de vlaggen Het GVM
bestaat officieel 25 jaar !!

't Gaande werk

Op 15 april 1997 draait het gaande werk van het Gilde officieel 25 jaar, maar officieus waren de leden van de vereniging al vanaf 1967 actief.

Graag willen we bij die gebeurtenis stilstaan in deze Gildebrief en de komende drie Gildebrieven van 1997.

De jaarvergadering op 5 april staat - weliswaar 10 dagen te vroeg - ook bijna geheel in het teken van het 25-jarig bestaan van het Gilde. Alles wijst erop, dat deze bijeenkomst een bijzondere wordt: een wijziging van de statuten, introductie van de watermolenaarscursus, veel belangrijke mededelingen, vele "spraakmakende" sprekers en nog veel meer verrassingen.

Ik nodig U namens het bestuur uit het 25-jarig

bestaan van onze vereniging te komen meevieren in Arnhem.

Voor mij zal deze jaarvergadering de laatste zijn, die ik als voorzitter mag leiden, net zoals dit mijn laatste "Gaande werk" is. Na ruim 17 jaar deel uitgemaakt te hebben van het Gildebestuur, zal ik de voorzittershamer op 5 april overgeven aan Gerard Sturkenboom, die dan ook deze rubriek voortaan zal verzorgen. Ik wens het Gilde van Vrijwillige Molenaars en in het bijzonder het Gildebestuur heel veel succes toe in de komende jaren en ik hoop, dat het Gilde vooral een gezellige vereniging mag blijven.

Dick Jan Braay, voorzitter

UITNODIGING VOOR DE LEDENVERGADERING

Het bestuur van het Gilde van Vrijwillige Molenaars

heeft het genoegen U hierbij uit te nodigen voor de ledenvergadering 1997, welke zal worden gehouden op

zaterdag 5 april

in Hotel Haarrhuis, Stationsplein 1 te Arnhem.
Tel.: (026) 447 24 41.

De agenda voor het **ochtendgedeelte**, dat om 10.30 uur zal beginnen, bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Opening door de voorzitter
2. Bestuursmededelingen
3. Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering d.d. 6 april 1996, opgenomen in de Gildebrief nr. 1/97
4. Jaarverslag van de secretaris over 1996
5. Financieel verslag van de penningmeester over 1996
6. Verslag van de Kascommissie
7. Benoeming van de Kascommissie
8. Bestuursmutaties

Toelichting

Op grond van artikel 12, lid 1 van de statuten zijn

D.J. Braay en B.A. van Weel aftredend. Jan Braay heeft te kennen gegeven dat hij zijn functie wil neerleggen. Dick Jan heeft sinds de najaarsvergadering in oktober 1979 een bestuursfunctie vervuld, aanvankelijk als secretaris en vanaf 1988 in de functie van voorzitter. Als opvolger stelt het bestuur voor bestuurslid Gerard Sturkenboom te benoemen, die momenteel de vice-voorzitter is. Daarnaast draagt het bestuur de heer H. Demoet uit Dongen voor als kandidaat voor de door het aftreden van de voorzitter ontstane vacature. De heer Demoet is lid van het afdelingsbestuur Noord-Brabant. Hij heeft zijn medewerking verleend aan de nieuwe opzet van de korenmolenaarscursus en is meer recent nauw betrokken geweest bij de totstandkoming van de watermolenaarscursus. Van Weel is eveneens periodiek aftredend en heeft zich herkiesbaar gesteld. De huidige secretaris maakt sinds 1985 deel uit van het bestuur, vanaf 1988 in de functie van secretaris. Het bestuur stelt de ledenvergadering voor Boudewijn van Weel voor een nieuwe bestuurstermijn te benoemen. Voor beide functies kunnen zich tot uiterlijk 29 maart schriftelijk kenbaar maken aan het bestuur, Nwe. Bussummerweg 92, 1272 CK Huizen.

9. Wijziging Statuten en Huishoudelijk Reglement

Toelichting

Vanwege de nieuwe watermolenaarscursus dienen er een aantal wijzigingen in de Statuten en het Huishoudelijk Reglement te worden aangebracht. De voorgestelde wijzigingen zijn - voorzien van een toelichting - in deze Gildebrief opgenomen.

10. Rondvraag

Lunchpauze van ongeveer 12.00 uur tot 14.00 uur

Het programma voor het **middag gedeelte** van de vergadering staat geheel in het teken van de feestelijke jubileumviering ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Op het programma staat onder andere een toespraak van de directeur van de Rijksdienst voor

de Monumentenzorg, de heer drs. A.L.L.M. Asselbergs.

Sluiting omstreeks 17.00 uur.

Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.

BALANS PER 31 DECEMBER 1996

Activa	31-12	1-1	Passiva	31-12	1-1
Duurzame middelen			Schulden:		
Artikelen	3.025	3.000	Vooruitontv. contr.	23955	19.988
Mater. bliksem	100	100	Vooruitontv. verz.	16811	13.977
Kantoommach/comp. progr.	4	4	Porto, verzendkst.	1852	2.099
Liquide middelen:			Biotoopwacht	822	550
Girorekening	14.697	23.670	Drukwerk, e.d.	6528	6.174
Rente/plusrek.	13.292	7.948	Vergaderkosten	391	43
Girorek. verz.	17.801	13.758	Kantoorbehoeven	-	13
Rente/plus/leewrek.	10.407	15.716	Reiskosten	2161	2.451
Vorderingen:			Bijdragen aan afd.	4600	3.654
Te ontv. rente	4	9	Ledenadministratie	154	150
Opbr. advertenties	1.610	450	Contactdag	-	239
Kruisposten	89	-	Telefoon	10	73
Cursus monum. wacht	3.640	-	Doorbet. verz. gelden	250	250
Vergoeding porto	90	-	Representatiekosten	-	115
Uitgeleende gelden:			Bliksemafl. controles	-	295
Cursuscommissie	2.665	2.665	Kosten entrepakket	-	266
Afdeling verz.	1.200	1.800	Theoriecursus	8967	7.492
			Kruisposten	-	47
			Kosten betalingsverkeer	449	298
			Kosten Verzekeringen	216	-
			Eigen vermogen:		
			Fonds ongedekt risico	2.225	2.225
			Biotoopfonds	2177	1.987
			Kapitaal	-/- 2944	6.734
	68.624	69.120		68624	69.120

NOTULEN VAN DE LEDENVERGADERING '96

gehouden op zaterdag 6 april in een zaal van Hotel Haarhuis te Arnhem.

1. Opening

De voorzitter van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Dick Jan Braay, heet iedereen van harte welkom. Het bestuur heeft de ledenvergadering op paaszaterdag doorgang doen vinden om zo vast te houden aan de traditionele datum: de eerste zaterdag in april.

De voorzitter verzoekt de aanwezigen de presentielijst te tekenen en niet te roken. De asbakken kunnen wél worden gebruikt voor de papiertjes van de paaseitjes die aanwezigen door het bestuur worden aangeboden.

Er is bericht van verhindering ontvangen van de heren D.J. Abelskamp (Warnsveld), G. de Vries (Uitgeest), H. Petit (Coevorden), E. Zwijnenberg (Alkmaar), L. Vellekoop (Leidschendam) en J. van Loenen (Barneveld).

WINST- EN VERLIESREKENING OVER 1996 (X f 1,-)

	Begroting 1996	Werkelijk 1996	Begroot 1997
Ontvangsten:			
Contributies	45.000	46.690	45.000
Verzekeringspremies	28.000	30.184	28.000
Ontvangen rente	1.600	1.060	1.500
Verkoop artikelen	7.000	8.020	7.000
Opbrengst advertenties	1.000	2.865	1.000
Subsidie 1996	-	7.800	-
Giften	-	100	-
Cursus Monumentenwacht	-	3640	-
	82.600	100.359	82.500
Uitgaven:			
Vergaderkosten	1.000	1.473	1.000
Porto, verzendkosten	6.000	6.100	7.000
Drukwerk, e.d.	29.000	27.634	36.000
Kantoorbehoeften	200	10	200
Reiskosten	6.000	6.725	6.000
Ledenadministratie	600	404	600
Contactdag	2.000	2.057	2.000
Bijdragen aan afdelingen	8.000	8.150	8.000
Verzekering (collect. WA)	3.000	3.043	3.000
Doorbetaling verzekering	23.000	24.873	23.000
Kosten i.v.m. verzekering	1.800	1.879	1.800
Telefoon	100	117	200
Kosten entrepakket	1.400	828	1.500
Representatiekosten	300	168	300
Bliksemafleidercontroles	1.000	1.466	1.400
Theoriecursus	10.000	22.023	20.000
Kosten betalingsverkeer	-	553	-
Diversen	500	491	500
Jubileumviering	2.500	-	3.000
Speldjes	-	2.043	-
	96.400	110.037	115.500
Resultaat	-/- 13.800	-/- 9.678	-/- 33.000

2. Bestuursmededelingen

• Als resultaat van het overleg met de Monumentenwacht Nederland gaat het GVM een verkorte **molencursus voor de monumentenwachters** verzorgen. In aanvulling op een selectie van het theoriemateriaal bestaat de cursus uit een aantal lesmiddagen op een molen. De cursus gaat naar alle waarschijnlijkheid nog dit jaar van start.

• De **bliksemafleidercontrole** wordt verzorgd door drie controleurs, de heren Koens, Oostrom en Van de Winkel, die ieder een eigen regio hebben. De heer P.J. van de Winkel heeft te kennen gegeven op 1 januari 1997 zijn functie neer te willen leggen. Hierdoor is er een vacature ontstaan voor de regio zuid. Het bestuur doet een oproep voor een opvolger, die:

- een elektrotechnische opleiding/achtergrond heeft;
- in de gelegenheid is op zaterdag te controleren (in aanwezigheid van de vrijwillige molenaar); en
- bereid is voor het eind van het jaar ingewerkt te worden.

Gegadigden kunnen zich aanmelden bij het bestuur of bij de heer D.J. Abelskamp, de coördinator van de werkgroep bliksemafleidercontrole.

• De Werkgroep Molenbiotoop van De Hollandse Molen (DHM), waarin de secretaris van het GVM vertegenwoordigd is, heeft laten weten dat het **molenbiotoopjaar 1995** een succes is geweest. Helaas bleef de respons op het verzoek de ingevulde molenbiotoopaffiches in te sturen achter bij de ver-

Effectief besparen op stoffilters?

Een goeie tip voor een simpele besparing? De levensduur van de stoffen filters die u gebruikt, kunt u gemakkelijk met een factor twee of drie verlengen! Kwestie van ze perfect te laten reinigen door Wilhelmina, een bedrijf dat hierin is gespecialiseerd.

Uiteraard gaat Wilhelmina hierbij buitengewoon omzichtig te werk.

Zo wordt voor elke nieuwe klant eerst een proefwassing verricht. De resultaten hiervan worden in een helder rapport vastgelegd en uitvoerig doorgesproken.

Zodat er geen vuiltje aan de lucht is bij het reinigen van uw kostbare filters.

Wanneer u even belt of faxt zitten we snel bij elkaar aan tafel.

U kunt ook onderstaande bon in een ongefrankeerde envelop stoppen en sturen naar:

Wilhelmina Textieldiensten B.V., Antwoordnummer 23, 5700 WB Helmond.

Wilhelmina

werkt aan schoner werken®

Wilhelmina Textieldiensten b.v. Kanaaldijk Z.W. 9, 5706 LD Helmond.

Telefoon: 0492 598181, Fax: 0492 526105.

Steunpunten in Apeldoorn, Bergen op Zoom, Hoogeveen en Woerden.

BON Neem a.u.b. contact met mij op voor:

- o nadere informatie over het reinigen van stoffilters;
- o het maken van een afspraak.

Naam bedrijf.....

Adres.....

Postcode/plaats.....

Naam contactpersoon.....

Telefonisch bereikbaar op nummer.....

wachting. Van de 700 verstuurde affiches werden er slechts een honderdtal geretourneerd. Het bestuur roept de molenaars op de affiches alsnog in te sturen, zodat deze gebruikt kunnen worden voor de inventarisatie van de molenbiotopen.

- In 1997 bestaat het **Gilde van Vrijwillige Molenaars officieel 25 jaar**. Daarvoor was een groep molenaars al zo'n 5 jaar officieus actief – vandaar dat de eerste vrijwillige molenaars de afgelopen jaren hun 25-jarig jubileum al hebben kunnen vieren. Achter de schermen worden inmiddels enkele plannen voor het jubileumjaar uitgewerkt, maar daarnaast stelt het bestuur het op prijs als de leden ook hun gedachten over de jubileumviering laten gaan. Wanneer U leuke suggesties hebt, kunt U die – mondeling dan wel schriftelijk – kenbaar maken aan het bestuur.

- Vorig jaar heeft mevrouw P.D. Scholten-Ballast het eerste exemplaar van de "Lijst van films, video-films en diaserie's" aan het Gildebestuur overhandigd. In het afgelopen jaar heeft zij gewerkt aan een inventarisatie van **molendiaseries**. De gegevens zijn nu samengevoegd in een lijst waarin de molenfilms, -videofilms en -diaserie's zijn opgenomen. De inventarisatie zal onder de afdelingsbesturen worden verspreid ten behoeve van de contactavonden. Voorlopig zal er geen nieuwe uitgave van de lijst verschijnen, maar kunnen er wel aanvullingen worden verwacht. Mevrouw Scholten-Ballast ontvangt als dank voor haar werkzaamheden een bloemetje van de voorzitter.

- Op 29 en 30 maart bracht het voltallige Gildebestuur een **bezoek aan de afdeling Groningen**. Gerard Sturkenboom doet verslag. Op vrijdagavond was het bestuur aanwezig op een contactavond in Hoogkerk. Er was gelegenheid om met elkaar van gedachten te wisselen over actuele zaken, na de pauze stonden er oude molenfilms op het programma. Op zaterdag werd een bezoek gebracht aan een aantal molens in de provincie, bij voorkeur molens waarop instructie wordt gegeven. Hierbij waren de heer Duijm en De Jong als gids aanwezig. Al met al een geslaagde en zinvolle excursie. Het bestuur ziet het bezoek als een goede gelegenheid om de contacten met de afdelingen te onderhouden.

- Peter de Moes geeft een toelichting op de werkzaamheden van de **lesstofcommissie**. In januari is het 2de gedeelte van hoofdstuk 5 en hoofdstuk 9 over De molenbiotoop verstuurd. De volgende zending wordt hoofdstuk 10 over de korenmolen. Als opvolger van Gerbrand de Vries, die vanwege andere bezigheden moest bedanken, heeft men Bart Dooren bereid gevonden tot de lesstofcommissie toe te treden. Hij is werktuigbouwkundige en werkzaam bij een molenmaker. Een andere aanwinst is Jan van de Vlies, die de conceptteksten in de tekstverwerker invoert en er tegelijkertijd zuiver Nederlands van maakt.

- Uit publicaties in de Gildebrief heeft U kunnen opmaken dat DHM voornemens is de **Nationale Molendag** voortaan op een andere datum te houden en de organisatie los te koppelen van de Landelijke Fietsdag. Namens het GVM zit Bert van Uffelen in de werkgroep Nationale Molendag, hij geeft een toelichting op de plannen. Er is voor een

andere datum gekozen omdat de vertrouwde opzet weinig rendement oplevert; er komen te weinig bezoekers. Het evenement bloedt dood. Om de molendag een nieuwe impuls te kunnen geven, is er meer geld nodig, waarvoor een sponsor wordt gezocht. De eventuele geldschieter zal waarschijnlijk verwachten dat het evenement op een eigen vaste dag wordt gehouden – niet in de schaduw van de Landelijke Fietsdag.

Vanuit de zaal wordt voorgesteld om met de Nederlandse Gemalenstichting te gaan praten over een Nationale Maaldag. De heer Sloten bepleit een dergelijke samenwerking ter verbreding van het publiek en om te voorkomen dat er een versnippering van de verschillende themadagen komt. De heer Koster stelt dat een andere datum een meerwaarde voor de molenaars kan betekenen; een sponsor wil niet op een dag zitten, die al door een andere organisatie wordt gesteund. De heer Stokman vraagt of men heeft overwogen de molendag in het najaar te houden. Het lijkt hem een goede zaak om eerst de molenaars te raadplegen, die behoefte hebben aan een helder verhaal met een goed omschreven voorstel. De heer Esman weet zich te herinneren dat de eerste Nationale Molendag op 6 oktober werd gehouden; het was een flop. Het werd een succes door samen te gaan werken met de Landelijke Fietsdag. Esman vreest dat de molendag en de fietsdag organisatorisch wel uiteen gaan, maar dat de evenementen toch op dezelfde dag zullen plaatsvinden. Een mogelijk alternatief is volgens hem te gaan samenwerken met de Open Monumentendag.

- In het najaar van 1995 is een werkgroep begonnen met het uitwerken van de plannen voor een **watermolenaarscursus**. Gerard Sturkenboom, die samen met Dick Jan Braay namens het bestuur in de werkgroep zit, doet verslag van de voortgang. Hoewel er voldoende zorg aan de watermolens zelf wordt besteed, blijkt slechts 10% van deze molens aan de Nationale Molendag te hebben deelgenomen. Er bestaat een behoefte om de molens aan het draaien te krijgen, iets waarvoor een opleiding ontbreekt. De werkgroep heeft een jaar geleden doelstellingen voor de nieuwe cursus geformuleerd. Hierbij is dankbaar gebruik gemaakt van de kennis van Henk Demoet, die beroepsmatig betrokken is bij het opzetten van opleidingen. Er is gekozen voor een modulevorm, waarbij de cursus uit afgebakende, toetsbare gedeeltes bestaat. De zeven modules zijn inmiddels uitgewerkt. Na deze voorbereidingen dient er nog gewerkt te worden aan de verzekeringen, de examens en de aanpassing van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement.

De heer Sloten vraagt of het diploma bedoeld is als een vervolgdiplooma. Het is een zelfstandige cursus met de mogelijkheid tot bepaalde vrijstelling voor andere opleidingen. De heer Steinz wil weten of er al gedacht is aan lesstof voor de watermolen-cursus. De werkgroep heeft bewust eerst naar de doelstellingen gekeken. Er wordt verwezen naar boeken waarin de lesstof te vinden is. Dit is mede ingegeven door het geringe aantal cursisten dat voor de cursus wordt verwacht.

- Tijdens de ledenvergadering op 1 april 1995

heeft het bestuur verslag gedaan van het overleg tussen De Hollandsche Molen en De Fryske Mole over de **opleiding en examinering van molenaars in Friesland**. Als resultaat van dit overleg zijn er uitgangspunten geformuleerd, waar de betrokken partijen op hebben kunnen reageren. Vervolgens zijn de overeenkomsten en de verschillen geïnventariseerd. Het bestuur van het Gild Fryske Mounders heeft hard gewerkt om de achterban tot een compromis te bewegen. Geleidelijk aan komt er tekening in de zaak, en blijken er nog maar enkele geschilpunten over te zijn. DHM en DFM zullen deze punten nogmaals inventariseren en daarna de vier betrokken partijen (DHM, DFM, GFM en het GVM) uitnodigen voor een bijeenkomst om de laatste knelpunten weg te nemen. De voorzitter merkt op dat het mooi zou zijn indien deze slepende zaak in het jubileumjaar '97 tot een goed einde zou kunnen worden gebracht.

3. Vaststelling van de notulen van de ledenvergadering d.d. 1 april 1995

Het verslag van de ledenvergadering d.d. 1 april 1995 is opgenomen in de Gildebrief 1/96. De voorzitter vraagt de aanwezigen zowel naar redactie als naar inhoud op de notulen te reageren.

Met betrekking tot de biotoopprijs vraagt de heer B. Slooten of de uitreiking een jaarlijks evenement is. Daarnaast wil hij weten of er een oorkonde bij de prijs wordt overhandigd.

De voorzitter antwoordt hierop dat het bestuur nog niet heeft besloten de prijs jaarlijks uit te reiken, maar dit alleen te doen indien er een goede kandidaat voorhanden is. Er is geen oorkonde voor de biotoopprijs beschikbaar. Het bestuur houdt zich aanbevolen voor suggesties voor kandidaten voor de prijs.

De heer B. Zinkweg merkt naar aanleiding van de inhoud van de artikelen in de Gildebrief op dat hij het een goede zaak vindt dat er meer artikelen door leden worden ingezonden en opgenomen. Maar het is volgens hem niet de bedoeling om hierin andere leden aan te pakken, waardoor het enthousiasme om een bijdrage in te sturen wordt gesmoord. Zou de redactie hier op willen letten?

Mevrouw S. Bezema merkt naar aanleiding van de 1 aprilgrap op dat zij het juist een geweldige grap vond, die zij als Groningse bijzonder heeft kunnen waarderen.

Ten slotte vraagt de voorzitter aandacht voor een brief van het bestuur van het GFM over de aprilgrap en de verslaglegging over het overleg tussen DHM en DFM in de notulen. Men is van mening dat het onderwerp van de grap de gesprekken over examinering en samenwerking in een minder serieus en enigszins belachelijk perspectief plaatst. Aangezien de grap wel breeduit wordt vermeld, terwijl de toelichting op het overleg zelf minimaal is, vraagt men zich af of het GVM het overleg wel serieus neemt.

In een reactie op de brief stelt de voorzitter dat in de notulen een juiste weergave wordt gegeven van hetgeen er tijdens de vergadering aan de orde is geweest. Het bestuur heeft verslag gedaan van de voortgang in het overleg, zonder daarbij gedetailleerd op de inhoud in te willen gaan. Bovendien

moest het bestuur zelf nog een standpunt bepalen en op de uitgangspunten reageren.

Afsluitend worden de notulen goedgekeurd en vastgesteld.

4. Jaarverslag van de secretaris over 1995

De ledenvergadering hecht haar goedkeuring aan het jaarverslag, nadat dit is voorgelezen door de secretaris. Het verslag zal worden gepubliceerd in de Gildebrief 2/96.

De heer B. Slooten vraagt of het mogelijk is het jaarverslag vooraf in de Gildebrief op te nemen. Het voorlezen is een tijdrovende aangelegenheid en door de veelheid van feiten is het niet goed mogelijk deze te beoordelen. Ook de secretaris blijkt moeite met het voorlezen van het uitgebreide jaarverslag te hebben. Er is al eens gedacht over een duo-presentatie, maar ook een samenvatting van het verslag behoort tot de mogelijkheden. Het verslag kan echter niet vooraf worden gepubliceerd, aangezien de ledenvergadering het verslag vóór publicatie dient goed te keuren. Het bestuur zal zich hierover beraaden.

5. Financieel verslag van de penningmeester over 1995

Penningmeester Gerard Barendse geeft een toelichting op de jaarcijfers van de vereniging.

De heer B. Slooten vraagt op welke wijze het bestuur het begrote tekort van f 13.800,- denkt te dekken. De penningmeester wijst erop dat de te

zeilmakerij Fa. van Neerven B.V.

opgericht 1925

van Neerven's MOLENZEILEN

'N BEGRIP VOOR DE MOLENAAR

IN

NEDERLAND, BELGIË

EN DUITSLAND

IN

KATOEN, W.K. 77 EN VLASDOEK

DR. VAN ERPSTRAAT 1

5341 AK OSS

TELEFOON 04120-24028

ontvangen subsidie niet op de begroting kan worden opgenomen.

De heer P. Veuger informeert naar het verschil tussen f 7000,- voor de post verkoop artikelen op de winst- en verliesrekening en het bedrag van f 3000,- dat daarvoor op de balans is opgenomen. Het bedrag op de balans is een vast bedrag voor de artikelen die in voorraad zijn, op de winst- en verliesrekening worden daarentegen de werkelijke cijfers opgevoerd, die lager/hoger kunnen uitvallen dan begroot.

6. Verslag van de Kascommissie

De Kascommissie, bestaande uit mevrouw P.D. Scholten-Ballast en de heren L. Vellekoop en Tj. Oosterhuis, heeft op 17 maart jl. de boeken van de penningmeester gecontroleerd en in orde bevonden. De commissie stelt voor de penningmeester voor het gevoerde financiële beleid te dechargeren, met dank voor het vele werk dat hij in het verslagjaar heeft verricht. De vergadering gaat hiermee akkoord.

7. Benoeming van de Kascommissie

Voor mevrouw Scholten-Ballast was dit het laatste jaar in de kascommissie. Als haar opvolger wordt de heer G. de Vries uit Uitgeest voorgesteld. De zaal blijkt deze voordracht te steunen.

In de door het vertrek van de heer De Vries ontstane vacature in de reserve-kascommissie wordt voorzien door de benoeming van de heer B. Dooren uit Maartensdijk. Daarnaast hebben de heren C. Franken en J. van den Akerboom zitting in deze commissie.

8. Bestuursmutaties

Twee bestuursleden zijn periodiek aftredend, te weten: G.W.M. Barendse en G. Sturkenboom.

Gerard Barendse is penningmeester sinds 1984. Hij heeft er drie bestuurstermijnen opzitten en stelt zich herkiesbaar voor een 4de termijn. Er zijn geen tegenkandidaten aangemeld. Het bestuur stelt voor om de penningmeester voor een nieuwe bestuurstermijn te benoemen. De vergadering gaat hiermee akkoord.

Gerard Sturkenboom fungeert sinds zijn aantreden in 1988 als vice-voorzitter en contactpersoon voor de afdelingen. Daarnaast heeft hij allerlei taken op zich genomen. Er zijn geen tegenkandidaten aangemeld. Het bestuur stelt voor om Sturkenboom voor een nieuwe bestuurstermijn te benoemen. De vergadering gaat hiermee akkoord.

9. Rondvraag

De heer Pouw heeft vernomen dat De Hollandse Molen belangstelling heeft getoond voor het gebruik van de lesbrieven van het GVM. Hij vindt dit een vreemde zaak en wil weten hoe het bestuur hierover denkt. De voorzitter antwoordt dat dit punt op 16 april aan de orde zal worden gesteld tijdens het jaarlijks gezamenlijk overleg met DHM. Het idee voor een lesbrieven over molens is overigens afkomstig van de RDMZ, die eerder soortgelijk lesmateriaal over kastelen heeft uitgegeven in samenwerking met de Kastelenstichting.

De heer Tilma is van mening dat de biotoopwacht voor de windmolens omhoog kijkt, terwijl er voor de watermolenbiotoop naar beneden gekeken dient te worden. Hoe wordt deze problematiek aangepakt? Volgens de heer Perfors, lid van de werkgroep molenbiotoop van DHM, is de watermolenbiotoop een complexe zaak. Men kan bezwaar maken tegen de waterpeilen, die officieel worden vastgesteld. In een vervolg op het biotooprapport zal een dergelijk rapport over de watermolen verschijnen, waarin aandacht aan deze problematiek wordt besteed.

De heer Van Baardwijk merkt op dat de gemeente Vessum ongevraagd de verzekeringspremies voor hem betaalt, aangezien men er vanuit gaat dat men hier zelf belang bij heeft. De gemeente ontvangt echter ook het lesmateriaal, hetgeen niet de bedoeling is. Het lespakket kan bij Eveline Pouw worden ingeleverd.

De heer Sturkenboom stelt vast dat de afdeling Zeeland en Limburg afwezig zijn.

De heer Veuger vertelt dat er recentelijk negen molens van ambachtelijke molenaars zijn afgebrand. Hij heeft een artikel over brandbeveiliging voor het AKG-tijdschrift Van Haver tot Gort geschreven, dat eventueel ook in de Gildebrief geplaatst kan worden. De redactie neemt hierover contact met hem op.

Niets verder aan de orde zijnde sluit de voorzitter het ochtendgedeelte van de vergadering.

Na in het kort te hebben gememoreerd wat er in het ochtendgedeelte aan de orde is geweest, opent de voorzitter het **middagprogramma** met een woord van welkom aan de aanwezigen. Hierbij richt hij zich in het bijzonder tot de heren Vellinga en Blom, die beiden een bijdrage aan het programma zullen leveren.

Als eerste is er aandacht voor de heer R. Vellinga van de firma Hankel uit de Friese plaats Oosterlittens, die een boeiende inleiding houdt over **bliksembeveiliging op molens**. Aan de hand van afbeeldingen wordt uiteengezet hoe bliksem ontstaat en op welke wijze de maalwerktuigen en andere bouwwerken tegen inslag kunnen worden beschermd. Hierbij wordt deskundige en gedetailleerde informatie gegeven over de bliksemafleiderinstallatie en de noodzakelijke potentiaalvereffening. Na afloop is er gelegenheid tot het stellen van vragen, iets waar goed gebruik van wordt gemaakt.

Na de theepauze is het woord aan de heer L.H. Blom die een interessante dialezing houdt over **de windmolens van de Griekse eilanden**. In de tijd dat de heer Blom in Griekenland woonachtig was, heeft hij een studie naar de molens gedaan. Molens waarvan het merendeel zich slechts als romps heeft weten te handhaven.

Ter afsluiting van de jaarlijkse ledenvergadering verzoekt de voorzitter de aanwezigen de presentielijst te tekenen. Aan deze oproep bleek achteraf door 80 personen gehoor te zijn gegeven.

B.A. van Weel, secretaris

14 Oktober 1967. Vrijwillige molenaars van het eerste uur.

Van links naar rechts: Frans Verra, Piet de Jong, Gerrit Keunen, Dick Prins, Piet Groot, Jos Gunneweg. Klaas Zaal gaat schuil achter Jos G. Foto: Eric Zwijnenberg

25 jaar GvVM (1) HET BEGIN

Het Gilde van Vrijwillige Molenaars bestaat 25 jaar. We zijn opgericht op 15 april 1972. De Gildebrief zal daar uiteraard aandacht aan besteden. In een aantal artikelen zal de korte geschiedenis van het Gilde worden opgehaald. Niet aan de hand van persoonlijke herinneringen ditmaal (die zijn nl. al verteld in de Gildebrief van maart 1982 bij het tienjarig bestaan), maar aan de hand van officiële gegevens. In dit artikel de vóórgeschiedenis, die leidde tot het eerste examen, dat plaatsvond op 21 februari 1970. De tijd dus, dat het GvVM nog niet was opgericht.

Zo halverwege de jaren '60, laten we zeggen 1965, 1966, liep er een klein aantal molenliefhebbers rond met meer dan toeristische belangstelling voor molens. Zij zagen de molens voor 't grootste deel stilstaan en alleen maar mooi te wezen in het landschap. Sommigen van hen stapten op een enkel nog draaiend exemplaar af, praatten met de beroepsmolenaar en keken met eerbied naar de prachtige houten constructie en al dat houten draaiende werk. Na herhaalde bezoeken mochten ze wel eens een zeil voorleggen of zelfs het vangtouw bedienen.

Zo kregen deze meer dan toeristische geïnteresseerden de smaak te pakken. Ze trachtten andere, reeds lang stilstaande molens aan het draaien te krijgen. Meestal echter kregen zij nul op het rekest bij de diverse stichtingen, gemeenten, particulieren of andere eigenaren. Die vonden het maar gevaarlijk zo'n leek op hun molen los te laten, want....wie zou de schade betalen bij een ongeluk?

Soms, b.v. op jaarvergaderingen of bij toeval, kwamen deze liefhebbers van draaiende molens elkaar tegen en spraken dan over hun probleem: In het hele land staan molens stil, terwijl hun gaande werk intact is. Overal worden molens gerestaureerd, maar beroepsmolenaars zijn er niet meer of hebben geen tijd om te malen en wij mogen het niet. Het zag er naar uit, dat de molens uiteindelijk allemaal dode monumenten zouden worden.

Zo was Klaas Zaal uit Bergen (NH) al in 1966 naar de burgemeester van Oterleek gestapt om te vragen, of hij met korenmolens "De Otter" mocht draaien. Hij kreeg geen toestemming. In juni 1967 mocht Jos Gunneweg uit Schiedam niet langer met "De Walvisch" draaien, omdat de WA-verzekering van huurder/molenaar G. Kluit dit niet dekte. Om andere verzekeringstechnische redenen kon en mocht Dick Prins niet malen met pas gerestaureerde molens van de Rijnlandse Molenstichting. Andere pioniers ondervonden soortgelijke problemen.

Op 5 juli 1967 schrijft Jos Gunneweg in een brief aan Klaas Zaal, dat "Bicker Caarten (toen de voorzitter van de Rijnlandse Molenstichting) van de grote verzekeringsmaatschappijen gedaan wil zien te krijgen, dat amateur-molenaars verzekerd kunnen worden". "Maar", schrijft hij erbij, "dat zal wel niet mogelijk zijn zonder een certificaat van bekwaamheid....".

En zo is de kiem van het GvVM al halverwege 1967 gelegd... In dezelfde brief van 5-7-'67 staat, dat "de heer Dick Prins een bijeenkomst wil organiseren van geïnteresseerde vrijetijdsmolenaars". In een volgende brief worden datum en plaats daarvoor vastgesteld: 14 oktober 1967 in Leiden.

Organisatie

Op deze allereerste bijeenkomst kwamen acht mannen, te weten Piet Groot, Jos Gunneweg, Piet de Jong, Gerrit Keunen, Frans Verra, Klaas Zaal, Eric Zwijnenberg en Dick Prins (als voorzitter) bij elkaar in restaurant "Het Karrewiel" en onder het nuttigen van pannenkoeken (toen nog pannekoeken) werden de problemen geïnventariseerd:

- hoe kunnen we als amateur-molenaars een soort vereniging vormen
- hoe overtuigen we de moleneigenaren en hoe krijgen we hen tot medewerking
- hoe vergroten we onze molenkennis
- hoe verzekeren we onszelf en de molens

Na de lunch bezocht men per bus een aantal molens in de omgeving van Leiden en aan het slot van deze bijzondere dag sprak men af weer bij elkaar te komen. Dat gebeurde. Het aantal deelnemers begon al te groeien en als eerste resultaat daarvan ging er op 10 december 1967 een brief uit naar "De Hollandsche Molen" (DHM) met de medede-

ling, dat een groep molenvrienden zich ten doel had gesteld maalvaardige molens weer te laten draaien. Want daarmee zou(den):

- het aftakelingsproces belangrijk vertraagd worden
- eenvoudig onderhoud, schilder- en teerwerk verlicht worden
- het toezicht op de molens bevorderd worden
- molens uit toeristisch oogpunt aantrekkelijker worden

"Maar", zo gaat de brief verder, "als amateur-molenaars genieten wij nog maar weinig vertrouwen bij moleneigenaren, zoals gemeenten, polderbesturen, stichtingen e.d." En daarom wil men een opleiding in het leven roepen, waarin men onder leiding van beroepsmolenaars en molenkenners praktische en theoretische kennis kan opdoen. Na zo'n opleiding zou men een proeve van bekwaamheid moeten afleggen, die bij goed gevolg zou moeten worden gehonoreerd met een erkend diploma. Met nadruk wordt daarbij gesteld, dat het "beslist niet moet gaan als in het Gelderse Valburg (in 1966), waar men in veertien dagen tijds iemand molenaar wil maken" (zie hierover het artikel "Ere wie ere toekomt" elders in deze Gildebrief).

Een ander probleem is de verzekering, want de molen, de molenaar en derden moeten gedekt zijn tegen schade of letsel.

Men verzoekt DHM deze problemen te helpen oplossen en de brief voor "Molennieuws" van mei 1968 geschikt te maken. Men vraagt spreektijd in de eerstvolgende jaarvergadering van DHM op 2 maart 1968. Tenslotte verzoekt men in een apart schrijven aan het dagelijks bestuur de brief op de bestuursvergadering van 31 januari 1968 op de agenda te plaatsen. Aldus geschiedde.

De Hollandsche Molen

In "Molennieuws" van mei 1968 wordt onder de kop "Vrijwillige Molenaars" het streven van de groep "jonge molen-enthousiastelingen" bekend gemaakt. De reeds genoemde doelstellingen worden uiteengezet en de molens zullen vooral op zaterdagen en op hoogtijdagen draaien. In de tweejarige cursus zal theoretische en praktische kennis worden bijgebracht door "bekende goede molen-technici" en "bekwame beroepsmolenaars". De vrijwillige molenaars (de naamgeving ging van "vrijetijds-molenaars" al snel over in "vrijwillige molenaars") zullen een eigen leven moeten gaan leiden en een eigen organisatie moeten gaan vormen met een eigen bestuur, met daarin, zo staat er, een vertegenwoordiger van DHM, een beroepswatermolenaar en een beroepskorenmolenaar! [Ondanks "het eigen leven", dat de vrijwillige molenaars moesten gaan leiden, wilde men blijkbaar een stevige vinger in de pap houden, maar die beroepsmolenaars hebben bij mijn weten nooit in het Gildebestuur gezeten. Wel nam Evert Smit namens DHM zitting in het bestuur]

Verder wordt de nadruk gelegd op het principe van vrijwilligheid. De vrijwilligers vragen geen geld en de moleneigenaren behoeven slechts vrijwillig hun molens voor het beoogde doel te laten gebruiken. Iedere medestander wordt opgeroepen zich op

te geven, hetzij direct bij de vrijwillige molenaars, hetzij bij DHM. Maar, "om verschillende redenen" wordt de minimum leeftijd voor deelname gesteld op 25 jaar. Wellicht had men nog te weinig vertrouwen in jongere vrijwillige molenaars. Het kan ook de (ABN)-verzekering zijn geweest, die aanvankelijk de hoge minimum leeftijd eiste.

DHM stelt een aparte commissie in om de opleiding en latere examinering op de rails te zetten. In de examencommissie nemen zitting: A.J. de Koning (technisch adviseur DHM), I.J. de Kramer (molentechnicus) en E. Smit jr. (bestuurslid DHM en "De Zaanse Molen"). [Niet veel later bedankte de Kramer voor de eer, omdat, naar hij zei, "bij hem toch iedereen zou zakken...". De Koning stelde toen voor om J. Mallisse (molendeskundige) in de commissie op te nemen. Aldus geschiedde]

De vertegenwoordigers van de vrijwillige molenaars krijgen bovenstaand artikel ruim voor de plaatsing ter inzage en zijn het er mee eens, behalve met de leeftijd van 25 jaar, want "velen van de groep, die al met molens draaien, zijn jonger" zo schrijft Dick Prins. Men stelt voor de minimum leeftijd te verlagen naar 18 jaar. Vooralsnog gaat het bestuur van DHM hierop niet in.

Maar een gevolg van de te hoge minimum leeftijd is, dat er zich relatief weinig mensen voor de opleiding kunnen inschrijven. Daarom verlaagt DHM nog vóór het eerste examen de leeftijd alsnog naar 20 jaar.

Opleiding (de eerste lessen)

Na de publicatie van het artikel over vrijwillige molenaars in "Molennieuws" van mei 1968, komen er aanmeldingen voor de opleiding binnen. Op 1

augustus 1968 bestaat de groep uit 27 man (nog geen vrouwen). Sommigen kunnen al zelfstandig malen, maar anderen zijn nog volslagen leek. Wat de praktijk betreft is de opleiding eigenlijk al begonnen, want de meeste cursisten zoeken zelf een molenaar in hun buurt, die hun het malen leert.

Ook ing. J. den Besten uit Loenen geeft praktijklessen aan een groep cursisten. De eerste les vindt plaats op 9 nov. 1968 op de Loenderveense molen bij Loenen (later ook op de in 1969 gerestaureerde "Oude Doorn" te Almkerk en op de "Spengense wipmolen"). Tijdens die praktijklessen blijkt al snel, dat er schriftelijk cursusmateriaal moet komen. Theorie dus. Den Besten zal het verzorgen. Hij schrijft de "Opleiding tot watermolenaar". Het eerste deel - typen watermolens, buitenkruierwerk, gevuchten - is medio 1969 gereed. Deel twee - binnenkruierwerk, gaande werk, lagers, opvoerwerktuigen, de vang, enz. - is in september 1969 al in een vergevorderd stadium.

Tijdens deze praktijklessen was de verzekering van molens, vrijwilligers en instructeurs nog niet afdoende geregeld. Wel had DHM alvast het WA-risico van vier eigen molens, maar ook van de bestuursleden en van de vrijwillige molenaars als eventuele gebruikers van die vier molens verzekerd (à f 200,- per jaar: dus f 50,- per molen). Pas een jaar later, februari 1969, is er een offerte van het assurantiebedrijf van de ABN. Het is een persoonlijke ongevallenverzekering voor vrijwillige molenaars en voor vrijwilligers in opleiding, die onder een instructeur werken. De volgende risico's worden gedekt:

- overlijden (f 50.000,-)
- blijvende invaliditeit (f 100.000,-)
- tijdelijke invaliditeit (f 150,- per week gedurende

JAMMER GENOEG BENT U NIET DE ENIGE MET BELANGSTELLING VOOR MONUMENTEN

Evenals u hebben ook houtworm, boktor en zwam een uitgesproken voorliefde voor ons nationaal monumentenbestand.

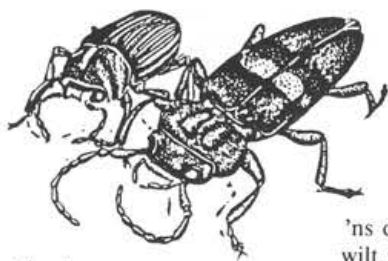
En waar uw belangstelling opbouwend is, gaan zij nogal afbrekend te werk.

Resultierend in schadeposten van miljoenen guldens. Voorkomen blijft daarom altijd goedkoper dan genezen.

Sterker nog: genezen is soms zelfs helemaal niet meer mogelijk.

Laat daarom een specialist van Rentokil bij u langs komen voor inspectie. De kosten van deze inspectie zijn nul komma nul, waar ook in Nederland.

Bovendien krijgt u meteen een serie

Links de houtworm, rechts de boktor. Samen veroorzaken ze voor miljoenen schade aan monumenten.

duidelijke tips over bescherming.

Vul de bon in en stuur 'm op. Ook als u eerst onze uitgebreide documentatie

'ns onder de loep wilt nemen.

RENTOKIL GRATIS INSPECTIE

- ☐ Wilt U mij bellen voor een gratis inspectie?
- ☐ Wilt u mij eerst documentatie zenden?

Naam: _____

Bedrijf: _____

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoonnr.: _____

Opsturen aan rentokil, postbus 52, 2280 AB Rijswijk (Z.H.). of bel gratis: 06-0226600

één jaar)
- medische behandeling (f 1000, = maximaal)
Premie f 60, = per jaar.

April 1969 heeft Dick Prins een stuk geschreven voor "Molennieuws". Het wordt sterk verkort gepubliceerd en aangevuld met de verzekeringskwestie. Prins schrijft (in concept), dat de opleiding tot vrijwillig molenaar op gang komt. De groep bestaat nu uit 35 man en een flink aantal van hen lest al op een in bedrijf zijnde molen o.l.v. de betreffende beroepsmolenaar. Men hoopt, dat alle cursisten in hun eigen omgeving zo'n molen zullen vinden. Dat is vaak niet makkelijk.

Tijdens de praktijklessen van Den Besten wordt grondig aandacht geschonken aan de praktijk van het draaien met een molen, aan het vastleggen van de ketting en de bliksemafleider. Verder blijkt de kennis van het weer uitermate belangrijk. Over de duur van de opleiding kan nog niets worden gezegd. In feite is dit afhankelijk van de kandidaat zelf. Met name van de snelheid, waarmee hij kennis en ervaring opdoet. Ook over de wijze, waarop zal worden geëxamineerd, wanneer en waar, kan nog niets worden meegedeeld.

Naar het examen

Op 6 september 1969 ontvangt de examencommissie een brief met de wens, dat een aantal cursisten begin 1970 examen wil doen. Dit om een bewijs van bekwaamheid tot het bemalen van een windmolen te krijgen. DHM wordt verzocht het examenprogramma te willen samenstellen en in gezamenlijk overleg de datum en de plaats van het examen te bepalen. Er komt geen antwoord; de commissie is er nog niet aan toe.

De groep cursisten is inmiddels zo groot geworden, dat moet worden uitgezien naar meer instructiemogelijkheden. Twee nieuwe instructeurs worden ingezet. De heer Vooren uit Zaandam zal een groep Noord-Hollanders onder z'n hoede nemen (de lessen worden gegeven op "Het Pink" te Koog a/d Zaan. De heer Mans zal in Zuid-Holland gaan instrueren. Er bestaan dan dus al drie groepen van elk ongeveer 15 man, verdeeld over drie provincies.

Op 12 januari 1970 ontvangt de examencommissie weer eens een brief (gericht aan de heren De Koning, De Kramer en Smit jr. (men weet blijkbaar niet dat De Kramer al heeft bedankt en is vervangen door de heer Mallisse). Deze brief komt van twee vrijwilligers in opleiding. Ze vragen het komend voorjaar als eersten examen te mogen doen. Ze stellen de commissie voor de "Wimnummer molen" te Egmond a/d Hoef aan te wijzen als examenmolen, mede omdat de Stichting Schermer Molens belang hecht aan "binnenkruierbekwame" molenaars. Men hoopt spoedig iets over de vorm en de opzet van het examen te vernemen. Worden er twee of meer kandidaten per dag geëxamineerd? Of slechts één kandidaat per keer?

Nu wordt het menens voor de examencommissie. Op 31 januari 1970 ontwerpt men de exameneisen. Deze eisen ter verkrijging van een getuigschrift voor het werken met een molen zien er als volgt uit:

1. Kandidaten worden vóórgeselecteerd.

2. Het examen zal bestaan uit praktijk en theorie.

De praktijk bestaat uit het kruien en het opzeilen van de molen en het in en het uit hun werk zetten van werktuigen.

Voor de theorie dient men de "Opleiding tot watermolenaar" van J. den Besten (delen 1 en 2; deel 3 is nog niet klaar) en het boek "Molens" van Stokhuyzen te kennen.

3. De kandidaat moet molenuitleg aan leken kunnen geven en rondleidingen kunnen verzorgen.
4. De kandidaat kan vragen verwachten over molenrestauraties en -subsidies. En over hoe je een molen, die lange tijd heeft stilgestaan, weer in bedrijf krijgt.
5. De kandidaat dient op de hoogte te zijn van veiligheidsmaatregelen voor zichzelf, voor bezoekende leken en voor het werktuig.

Verder vindt de examencommissie, dat, wanneer een moleneigenaar een pas geslaagde vrijwilliger voor 't eerst op z'n molen los wil laten, er een molenmaker (van wie de keuze de goedkeuring van DHM vereist!) daarbij aanwezig moet zijn. Dit om het werktuig in optimale conditie aan de vrijwillige molenaar over te dragen. Op 9 februari 1970 zal er een bespreking over deze voorstellen plaatsvinden met de Vrijwillige molenaars.

Inmiddels heeft E. Smit jr. een lange lijst met examenvragen samengesteld. Met vragen als: "Hoe zet je een stel kantstenen in hun werk?", "Kan dit ook als de molen stilstaat?" of "Maakt een molen sneller met twee in top of met vier in de middelst?" belooft het examen "pittig" te worden.

Den Besten voegt er nog enkele specifieke watermolenvragen aan toe. Dan vindt tenslotte op 9 februari 1970, nota bene 12 dagen vóór het eerste examen, de slotbespreking plaats tussen examencommissie (De Koning, Mallisse en Smit), de instructeurs (Den Besten, Mans en Vooren) en de vertegenwoordigers van de vrijwillige molenaars (Keunen en Prins). De exameneisen worden geaccepteerd (je kunt als kandidaat moeilijk anders!). Het eerste examen zal plaatsvinden op zaterdag 21 februari 1970 op "De Kat" in Zaandam. Uit de drie groepen cursisten zijn 7 kandidaten (van de in totaal 50 cursisten) vóórgeselecteerd. Alle 7 kandidaten worden op één dag geëxamineerd. Ze dienen zich allen om half tien te melden op "De Zoeker". Elke kandidaat wordt vervolgens apart opgeroepen om voor z'n examen op te komen. Ook als het niet waait, zal het doorgaan.

21 februari 1970. Het eerste examen wordt afgenomen. Er zijn niet 7, maar zelfs 8 kandidaten! Ze worden allen op één dag getoetst. Een prachtig verslag van dit historische en eerste nationale examen staat elders in dit blad.

Peter de Moes

Bronnen: Archieven DHM en GvVM,
Persoonlijke archieven van
Klaas Zaal, Eric Zwijnenberg en
Jan den Besten

Warnsveld, jaarwisseling 1996-1997

0.00 uur: "De beste wensen. Gelukkig Nieuwjaar. Alle goeds voor 1997!"

0.07 uur: Telefoon! Zeker familie, die een goed nieuwjaar wil wensen. "Bent U de molenaar? Ja? De molen staat in brand!! De brandweer is al gewaarschuwd!"

Waarvoor ik al 24 oudejaarsavonden bang ben geweest, is dus nu gebeurd. Binnen 5 minuten ben ik bij de molen. De brandweer is er ook al. De burens hebben met hun sleutel het hek en de deur al geopend.

Een vuurpijl in het riet van het achtkant, gezien door iemand uit de buurt, die onmiddellijk de brandweer liet bellen en zelf de sleutel ging ophalen.

"We krijgen het licht niet aan!" Mij lukt het wel en ik ga voor naar boven, onderweg op iedere zolder het licht aanknippend. Toen naar de stelling. Van beneden werd er al gespoten. De brandput was bevroren, maar gelukkig was er ook een tankwagen meegekomen. Op het zuidoosterveld zaten, verspreid over het onderste deel, diverse vlammetjes van zo'n 15 cm hoog. Het vóór 13 graden. Gelukkig was het riet vóór de vorstperiode flink nat geregend. Dit vocht was in het riet bevroren en moest dus eerst smelten en verdampen. Daarna zou het vuur pas dieper kunnen doorvreten. Over de buitenzijde van het riet klom het vuur echter wel snel naar boven. De uiteinden van het riet waren nl. wel droog.

Toen de tweede brandput water gaf, kon de brandweer hoge druk krijgen. Ze spoten gelukkig verneveld, zodat het riet niet werd weggeblazen en we zeer weinig water binnenkregen. De binnenlaag bleef mooi zitten. Spoedig was het vuur op het veld geblust, alleen bovenin, vlak onder het boventafelement, zat een haard, die steeds weer oplaaide, met gevaar voor overslag naar de rieten kap.

Zelfs van boven uit de kap was dit vuur niet te blussen. We hebben daarom de kap zodanig gekruid, dat het omlaagstaande end vóór de brandhaard kwam. De brandweer kon toen via het hekwerk het vuur beter bereiken en toen was het gevaar snel geweken. De brandweer kon om 0.20 uur al weer inrukken.

We hebben ongelooflijk veel geluk gehad. Het binnenrietdek is bijna niet beschadigd en nog dicht. Er zal hooguit één veld riet moeten worden vernieuwd. Misschien is het zelfs mogelijk het beschadigde deel "op te stoppen". Waardoor is alles zo goed afgelopen?:

1. Zeer snelle brandmelding door buurtbewoners, die het gelukkig direct zagen.
2. Bijzonder snelle actie van de brandweer (5 min. na melding aanwezig).
3. Veel bevroren vocht in het rietdek, waardoor het

vuur niet snel naar binnen kon dringen.

4. De brandweer gebruikte nevelspuiten en voorkwam daarmee, dat er gaten in het riet kwamen. Daardoor kon er ook geen trek ontstaan.

Maar evengoed: Vuurpijl lanceerders vlak bij de molen, bedankt!

D. Abelskamp

Reactie (1) op "Leveren bomen echt zoveel zuurstof?"

Wat een mooi anti-bomenverhaal in de laatste Gildebrieff! Ik ben het er volledig mee eens. In datzelfde blad een tekening van "De Ster" te Utrecht. Wie daar wel eens een kijkje heeft genomen, zal er wellicht een grote treurwilg hebben zien staan. Nu wil ik niet in de schoenen van de Bomenstichting gaan staan, maar persoonlijk zou ik het toch op prijs stellen, dat deze monumentale boom blijft staan. Die boom staat hier werkelijk prachtig, ondanks de windbelemmering, die hij voor de molen zal opleveren. De rest zou mijns inziens wel gerooid kunnen worden.

Tijdens de restauratie van de "Eureka" te Klein-Wetsinge (Gr.) zijn de populieren bij de molen gekopt. Dit was ook geen gezicht. Iets dergelijks speelt nu bij de "Kloostermolen" in Garrelswaer. Naast de molen staat een groot peppelbos en jonge aanplant hindert de windtoedreding uit de enige hoek, van waaruit de wind nog bij de molen kan komen. Dergelijke aanplant heeft geen grote landschappelijke waarde (in tegenstelling tot die wilg Bij "De Ster") en zou volledig gerooid moeten worden!

Het bos rond de "Hazewind" te Gieten (Dr.) slaat ook nergens op. Staande op de stelling zie je allemaal hoge bomen, die het malen volledig onmogelijk maken. Molens zijn ook "levende dingen" (zie "De Zelfzwichter", dec. 1996) en veelal ouder dan de bomen, die er omheen staan. Molens zijn nl. nooit in het bos gebouwd. Maar wat dit betreft ontmoet je alleen maar onbegrip. Men wil dat gewoon niet zien. Molens zijn oeroude werktuigen, die nu vogelvrij zijn verklaard.

Mensen, voorkom dat een boom bij Uw molen groot wordt. Hak dat ding gewoon om. Het bespaart U een hoop ellende.

F. Ralten, Buitenpost
biotoopwachter

één jaar)
- medische behandeling (f 1000, = maximaal)
Premie f 60, = per jaar.

April 1969 heeft Dick Prins een stuk geschreven voor "Molennieuws". Het wordt sterk verkort gepubliceerd en aangevuld met de verzekeringskwestie. Prins schrijft (in concept), dat de opleiding tot vrijwillig molenaar op gang komt. De groep bestaat nu uit 35 man en een flink aantal van hen lest al op een in bedrijf zijnde molen o.l.v. de betreffende beroepsmolenaar. Men hoopt, dat alle cursisten in hun eigen omgeving zo'n molen zullen vinden. Dat is vaak niet makkelijk.

Tijdens de praktijklessen van Den Besten wordt grondig aandacht geschonken aan de praktijk van het draaien met een molen, aan het vastleggen van de ketting en de bliksemaffleider. Verder blijkt de kennis van het weer uitermate belangrijk. Over de duur van de opleiding kan nog niets worden gezegd. In feite is dit afhankelijk van de kandidaat zelf. Met name van de snelheid, waarmee hij kennis en ervaring opdoet. Ook over de wijze, waarop zal worden geëxamineerd, wanneer en waar, kan nog niets worden meegedeeld.

Naar het examen

Op 6 september 1969 ontvangt de examencommissie een brief met de wens, dat een aantal cursisten begin 1970 examen wil doen. Dit om een bewijs van bekwaamheid tot het bemalen van een windmolen te krijgen. DHM wordt verzocht het examenprogramma te willen samenstellen en in gezamenlijk overleg de datum en de plaats van het examen te bepalen. Er komt geen antwoord; de commissie is er nog niet aan toe.

De groep cursisten is inmiddels zo groot geworden, dat moet worden uitgezien naar meer instructiemogelijkheden. Twee nieuwe instructeurs worden ingezet. De heer Vooren uit Zaandam zal een groep Noord-Hollanders onder z'n hoede nemen (de lessen worden gegeven op "Het Pink" te Koog a/d Zaan. De heer Mans zal in Zuid-Holland gaan instrueren. Er bestaan dan dus al drie groepen van elk ongeveer 15 man, verdeeld over drie provincies.

Op 12 januari 1970 ontvangt de examencommissie weer eens een brief (gericht aan de heren De Koning, De Kramer en Smit jr. (men weet blijkbaar niet dat De Kramer al heeft bedankt en is vervangen door de heer Mallisse). Deze brief komt van twee vrijwilligers in opleiding. Ze vragen het komend voorjaar als eersten examen te mogen doen. Ze stellen de commissie voor de "Wimmenumer molen" te Egmond a/d Hoef aan te wijzen als examenmolen, mede omdat de Stichting Schermer Molens belang hecht aan "binnenkruierbekwame" molenaars. Men hoopt spoedig iets over de vorm en de opzet van het examen te vernemen. Worden er twee of meer kandidaten per dag geëxamineerd? Of slechts één kandidaat per keer?

Nu wordt het menens voor de examencommissie. Op 31 januari 1970 ontwerpt men de exameneisen. Deze eisen ter verkrijging van een getuigschrift voor het werken met een molen zien er als volgt uit:

1. Kandidaten worden vóórgeselecteerd.

2. Het examen zal bestaan uit praktijk en theorie.

De praktijk bestaat uit het kruien en het opzeilen van de molen en het in en het uit hun werk zetten van werktuigen.

Voor de theorie dient men de "Opleiding tot watermolenaar" van J. den Besten (delen 1 en 2; deel 3 is nog niet klaar) en het boek "Molens" van Stokhuyzen te kennen.

3. De kandidaat moet molenuitleg aan leken kunnen geven en rondleidingen kunnen verzorgen.
4. De kandidaat kan vragen verwachten over molenrestauraties en -subsidies. En over hoe je een molen, die lange tijd heeft stilgestaan, weer in bedrijf krijgt.
5. De kandidaat dient op de hoogte te zijn van veiligheidsmaatregelen voor zichzelf, voor bezoekende leken en voor het werktuig.

Verder vindt de examencommissie, dat, wanneer een moleneigenaar een pas geslaagde vrijwilliger voor 't eerst op z'n molen los wil laten, er een molenmaker (van wie de keuze de goedkeuring van DHM vereist!) daarbij aanwezig moet zijn. Dit om het werktuig in optimale conditie aan de vrijwillige molenaar over te dragen. Op 9 februari 1970 zal er een bespreking over deze voorstellen plaatsvinden met de Vrijwillige molenaars.

Inmiddels heeft E. Smit jr. een lange lijst met examenvragen samengesteld. Met vragen als: "Hoe zet je een stel kantstenen in hun werk?", "Kan dit ook als de molen stilstaat?" of "Maakt een molen sneller met twee in top of met vier in de middelst?" belooft het examen "pittig" te worden.

Den Besten voegt er nog enkele specifieke watermolenvragen aan toe. Dan vindt tenslotte op 9 februari 1970, nota bene 12 dagen vóór het eerste examen, de slotbespreking plaats tussen examencommissie (De Koning, Mallisse en Smit), de instructeurs (Den Besten, Mans en Vooren) en de vertegenwoordigers van de vrijwillige molenaars (Keunen en Prins). De exameneisen worden geaccepteerd (je kunt als kandidaat moeilijk anders!). Het eerste examen zal plaatsvinden op zaterdag 21 februari 1970 op "De Kat" in Zaandam. Uit de drie groepen cursisten zijn 7 kandidaten (van de in totaal 50 cursisten) vóórgeselecteerd. Alle 7 kandidaten worden op één dag geëxamineerd. Ze dienen zich allen om half tien te melden op "De Zoeker". Elke kandidaat wordt vervolgens apart opgeroepen om voor z'n examen op te komen. Ook als het niet waait, zal het doorgaan.

21 februari 1970. Het eerste examen wordt afgenomen. Er zijn niet 7, maar zelfs 8 kandidaten! Ze worden allen op één dag getoetst. Een prachtig verslag van dit historische en eerste nationale examen staat elders in dit blad.

Peter de Moes

Bronnen: Archieven DHM en GvVM,
Persoonlijke archieven van
Klaas Zaal, Eric Zwijnenberg en
Jan den Besten

Reactie (2) op "Leveren bomen echt zoveel zuurstof?"

Met veel genoegen heb ik bovenvermeld artikel gelezen. Zoals bekend was er in de Franse tijd voor het eerst sprake van een centrale overheid en een doelgericht bestuur. Voor zover ik weet heeft de overheid toen gezorgd voor de aanleg van doorgaande wegen (b.v. de bekende Napoleonweg door Limburg). Ook propageerde de overheid het planten van bomen langs wegen en op boerenerven. Mogelijk was er toen een tekort aan gebruikshout en wilde men op die manier bereiken, dat in de verre toekomst in die behoefte kon worden voorzien.

De tijd heeft echter anders geleerd. Door import van b.v. Amerikaans grenen en andere houtsoorten uit Noord-, Midden- en Oost-Europa was er tot ver in onze eeuw hout genoeg. Van de eiken, die nu langs de Napoleonweg worden gerooid, gaat het hout volgens mijn informatie weg als brandhout. De populieren in het productiebos bij de "Kloostermolen" te Garrelsweer zijn - naar mij is verteld - waar deloos. Dat zou de reden zijn, dat het niet wordt gekapt. Hoe het gesteld zal zijn met de houtafzet, als over x jaar de productiebossen van nu gerooid moeten worden, is een groot vraagteken, vooral, als men bedenkt, dat de markt voor inlands hout nu al heel slecht schijnt te zijn.

"Men" beweert, dat Nederland vroeger één groot moerasbos is geweest en dat we dat terug zouden moeten hebben. Men vergeet daarbij, dat er toen maar een paar honderdduizend mensen onder overigens erbarmelijke omstandigheden woonden, tegen zo'n 15 miljoen nu.

Bé Oomkens, Winschoten

Reactie (3) op "Leveren bomen echt zo veel zuurstof?"

In Gildebrief 96/4 is een artikel verschenen van de hand van Peter de Moes. Het is een tirade tegen een overheid, die te veel aan de hand loopt van milieu- en natuurbeschermingsorganisaties, "groenmannen", die er allemaal niets van hebben begrepen en die de agrarische bedrijfstak naar de knopen helpen; biologen, die kinderen indoctrineren.

Blijkbaar heeft Peter de Moes er een grote behoefte aan een persoonlijke wrok in het Gildeblad van zich af te schrijven. Naar mijn smaak is de Gildebrief hiervoor niet bedoeld.

Ongetwijfeld is het in dit kleine land zo, dat belan-

gen van natuurbeschermingsorganisaties (maar ook van gemeenten) en die van molenaars niet altijd naadloos op elkaar aansluiten. Tijdig overleg en een goede samenwerking zijn dan de basis om tot een oplossing te komen. Natuurbeschermingsorganisaties zijn daarbij voor mijn gevoel eerder natuurlijke bondgenoten dan tegenstanders. Een groeiend milieubesef biedt juist kansen aan een schone en ambachtelijke techniek. Samenwerking zal soms tot voor molenaars bevredigende oplossingen leiden (of al hebben geleid), maar soms niet. Veelal zal het ook een kwestie van lange adem zijn. Een analyse van de successen en van de mislukkingen in deze samenwerking kan waardevolle informatie opleveren voor een ieder, die toe wil werken naar een goede molenbiotoop. Een artikel, dat aanknopingspunten biedt voor een constructieve samenwerking zou, wat mij betreft, een plaats verdienen in de Gildebrief.

Een artikel als dat van Peter de Moes verdient dit, wat betreft inhoud en toonzetting, niet. Mijs inziens is zijn tendentieuze benadering volkomen contraproductief en een garantie voor marginalisering van een Gilde, dat staat voor de belangen van molens en molenaars.

Bert Haer, Zeist

Antwoord Peter de Moes:

Er is geen boom, die mij persoonlijk in de weg staat. Ik heb geen belang in een bepaalde tak van industrie of in een agrarisch bedrijf, dat door milieu-

Molenstenen

Zowel met zachte uitslag als massieve, kunnen wij u naar keuze leveren.

Onze maalstenen worden vakkundig afgewerkt, vooral het scherpen en het goed onder de rij brengen.

Ook voor nieuwe Duitse blauwe stenen, kunst- en sierstenen kunnen wij u van dienst zijn.

Voor verdere inlichtingen graag bereid.

Voorheen **A.H. Kees** uit Leende.

H.J.A. van Vugt

**Molensteenfabriek
Zomereik 10, 5682 HH Best
Telefoon 0499-395454**

wetgeving wordt beknot of geremd. Ik ben vrijwillig molenaar op een wipmolen, die slechts op het zuidoosten windbelemmering heeft. In de andere richtingen kijkt de molen nog heel behoorlijk de polder in, die 300 jaar lang door dezelfde molen is bemalen (de molen kan de polder nog altijd bemalen!). Weinig reden tot klagen dus. Maar er is wel wat anders en dat verklaart wellicht de ergernis, die uit het artikel spreekt.

Zo'n jaar of tien ga ik nu al jaarlijks op molenocht. Vaak naar draaiende molens tijdens provinciale molendagen, die keurig over het seizoen zijn verdeeld. En steeds weer draait elk gesprek met de collega-molenaar ter plaatse uit op het onderwerp molenbiotoop. Haast altijd staan in de buurt van de molen wel wat bomen, die wind uit een bepaalde richting tegenhouden. De molen maalt dan slecht of helemaal niet. Zo'n molenaar legt z'n probleem dan vaak aan bevoegde instanties voor, maar meestal bagatelliseert men zijn zorg (het is toch maar een hobby!!!), luistert men niet of toont men pure onwil (gunstige uitzonderingen daargelaten). Wanneer er dan bovendien milieuvertegenwoordigers in de discussie meedoen, wordt er bijna altijd in het nadeel van de molen en in het voordeel van de bomen geadviseerd.

En toch zouden die milieuvertegenwoordigers, zoals U zelf ook schrijft, onze natuurlijke bondgenoten moeten zijn, want als er ergens met schone energie en zonder vervuiling wordt geproduceerd, dan is het wel met molens! Maar men lijkt het in stand houden van het verticale groen belangrijker te vinden.

Ook van overheidswege. In het rapport van de vereniging "De Hollandsche Molen", getiteld "Ruimte voor Molens", uit 1995 (te bestellen via tel. 020-6238703) staat:

"De grootscheepse bebossingsplannen van Rijk en Provincie beloven niet veel goeds (...). Polderlandschappen ("horizontaal groen!", red.) met hun karakteristieke poldermolens zullen achter de bomen verdwijnen (...). Nergens in de regelgeving wordt gerept over molens. Want het Rijk mag dan wel elke molen tot Rijksmonument hebben verheven, het heeft wel verzuimd de biotoop ervan te regelen. Zodoende is de molenomgeving "vogelvrij". Iedere particulier of overheid kan bij molens zoveel bomen planten als hij maar wil. Molenbeschermers moeten onophoudelijk in het geweer komen om te trachten het gevaar te keren. Veertig jaar geleden had 98% van alle molens nog een aanvaardbare biotoop. Nu is dat aantal gedaald tot

Meeuwen, de Witte Molen

Deze molen is enkele jaren geleden verplaatst omdat een fabriek de windtoevoer afsneed. Nu krijgt de molen vrije wind van alle kanten. Maar welke simpele ziel plant er nu (snelgroeiende) boompjes bij?? Daar gaat de mooie biotoop weer!

60%. Als het zo doorgaat, kan over enkele tientallen jaren nog slechts 30% van de molens fatsoenlijk functioneren. De meerderheid zal er dan als dood monument bijstaan en niet meer kunnen werken. Want hun krachtbron, de wind, is ze ontnomen. Het Gilde van Vrijwillige Molenaars wordt dan overbodig (...).

Tot zover het biotooprapport. De bedoeling van mijn artikel was de bomengekte eens breed uit te meten. En verder om een tegenargument te verschaffen over wat we zo langzamerhand wel "De Groene Leugen" kunnen noemen. Er staat niets in mijn artikel, dat niet waar is! Welke redenen men ook heeft vóór het planten van bomen en ander verticaal groen, argumenten als "het zijn zuurstofleveranciers of groene longen" zijn loze kreten.

Er is geen boom, die mij persoonlijk in de weg staat, maar

*Een boom bij de molen
kan mij worden gestolen*

Reactie van Ing. J. den Besten op verschillende artikelen uit voorgaande Gildebrieven

Over bomen en zuurstof

Met betrekking tot het excellente artikel "Leveren bomen echt zoveel zuurstof?" van Peter de Moes heb ik hem reeds persoonlijk gevraagd de mogelijkheden na te gaan om dit artikel te doen opnemen in

de zaterdageditie van dagbladen als De Telegraaf etc., teneinde een zo groot mogelijk publiek te informeren. De Gildebrief bereikt slechts een relatief klein aantal lezers, die bovendien reeds "molo-fiel" zijn, terwijl juist het merendeel van onze landgenoten en niet te vergeten onze jeugd, wordt geïndoctrineerd met, naar nu blijkt, de pure waan-ideeën van de bomenlobby!

Over de strakke of slappe roeketting

Ik vraag me af, waarom hierover zoveel discussie is ontstaan. Als molenaar ben je gewoonlijk in je eentje op de molen. Dan kun je onmogelijk een roeketting strak zetten tussen roede en kruipaal. Immers, die ketting komt toch door z'n eigen gewicht in een boog te hangen. Zo gaat het tenminste bij mij en is het bij generaties molenaars vóór mij ook gegaan. Discussie overbodig dus.

Over de vang met toebehoren (artikelenreeks van Alan Kuilder)

Alan Kuilder schrijft over de vang met toebehoren, hefboomverhoudingen, gewichten, vangstoklengten etc. etc. veel lezenswaardigs met goed gefundeerde theoretische berekeningen. Ook ik heb deze materie ter illustratie destijds in mijn "Opleiding tot watermolenaar" vermeld.

In onze molenmakers- en molenaarswereld gingen en gaan we echter heel wat minder omslachtig en tijdrovend te werk. Enige voorbeelden ter illustratie:

Toen de achtkante schepadmolen "Oude Doorn" in 1933 werd "verdekkerd", kwam men al spoedig tot de ontdekking, dat hij veel en veel harder trok en bij harde wind niet meer te "houwen" (vangen) was. Dus wat gedaan? Een paar heel oude zware halsste-

Verzwaarde vangbalk met een oude halssteen en een pensteen.

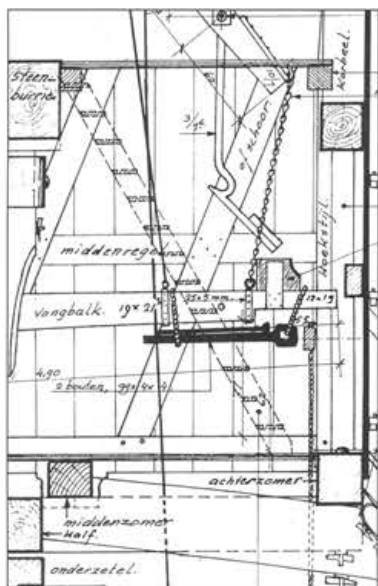

fig. 1

nen en een pensteen (nog uit de tijd van de houten bovenas) op de vangbalk geplaatst (zie foto pag. 15).

Toen de Zandwijkse schepradwipmolen in 1941 werd "verbusseld", ervoer men hetzelfde. Zelfs zonder zeil en vol belast kon de molen vreselijk hard gaan. Dus ook hier verzwaaarden we de vangbalk. Er was nog een aantal zware ijzeren scheerbouten voorhanden, van de knuppelstroppen, die heel vroeger om de houten bovenas hadden gezeten. Deze werden onder de vangbalk gehangen (zie fig. 1).

(Terzijde: tegenwoordig lees ik benamingen voor deze bouten, zoals *spijlbouten*, waarvan we de oude vakmolenaars nog nooit hadden horen spreken. Ook in vele oude molenbouwbestekken kom je wel stroppen tegen, van stropbouten samengesteld. Dat zijn scheerbouten met een oog in plaats van een boutkop. Is de naam *spijlbouten* soms een typisch Zaanse benaming, die nergens anders in Nederland werd en wordt gebruikt? Wie kan hierover duidelijkheid verschaffen?)

Toen we in 1970 voor het eerst na vele jaren weer met korenmolens "De Hoop" alhier in Loenen gingen draaien met twee oude smalle en ingekorte "Dekkerzeilen" van de "Oude Doorn", was de molen pas te houwen na een ontielig aantal enden, met rook in de kap! Daarom een oude halssteen van de vroegere houten bovenas van de Oude Doorn gehaald. Zoon Chris zoude dat loodzware ding alle trappen op in deze hoge stellingmolen en

monteerde hem op de vangbalk, zodat we weer gerust konden vangen. Als de vangstukken goed zijn en goed afgesteld zijn en de wielvoering solide is, kan de juiste vangcapaciteit gewoon proefondervindelijk worden vastgesteld met naar behoefte al of geen ballast op de vangbalk.

Dat geldt ook voor het zwaar optrekken van de vang. Ons maatje Suzanne Veen kon in 1984, toen ze pas twaalf jaar oud was, de vang van de Kortrijkse Wip amper optrekken. Dat losten we op door naast de schijf in de evenaar een extra schijf aan te brengen op de vangbalk en het vangtouw aan de steenlijst vast te maken en niet meer aan de vangbalk. Het vangtouw liep dus nu over twee schijven en de vang was daardoor veel makkelijker op te trekken. Dat was overigens niet mijn uitvinding; het kwam wel meer voor.

Over het "overhek" zetten van de molen

Dit werd in het desbetreffende artikel goed uiteengezet. Ook wij deden het vroeger net zo: met de wind van voren een end met een ketting eraan "over de kop" draaien en, als dat end 3/4 slag rond was, vangen en aan het daaraan voorafgaande end de tweede roeketting vastmaken en vervolgens overhek zetten.

Een nog niet genoemd, maar wel zeer groot voordeel van het overhek zetten in de zomer is (het werd mij in de dertiger jaren geleerd door leden van oude molenmakers- en molenaarsgeslachten) het feit, dat *al het houtwerk* (heklatten, zomen, voorzoom, bordschroot en windborden) van alle vier enden na regen *goed kan uitwateren*, omdat het allemaal onder een hoek van 45° staat. Dwaarsstaand hout blijft lang nat. De horizontale onderdorpel van een houten raamkozijn is immers veel eerder verrot dan de verticale kozijnstijlen! De houtvaten, in wezen buisjes, lopen in de "langsrichting", dus volgens de draad van het hout. Voor houten roeden was dus de overhekstand zeer goed; verrotting ervan werd daardoor voorkomen. Maar ook voor de latere ijzeren Potroeden en de gelaste stalen roeden is de overhekstand goed, want er blijft dan geen regenwater in staan, zodat roestvorming wordt vermeden.

Om diezelfde reden raad ik dan ook altijd aan om bij de rechtstand (korte ruststand) de molen een heel klein beetje in de vreugdestand te zetten (wat we vroeger "vlug" noemden). De dwarsstaande roede hoeft maar minimaal van de horizontale stand af te wijken. Dat is al voldoende om het regenwater eruit te laten lopen.

Jan den Besten, Loenen a/d Vecht

25 jaar GvVM (2) Timmeren aan de weg

Behalve via de artikelen in het blad van DHM, "Molennieuws", waarmee het streven van de vrijwillige molenaars binnen molenkringen bekend werd, presenteren de vrijwillige molenaars zich al snel

via andere kanalen.

Dertig jaar geleden, in de zomer van 1967 staan drie molenvrienden, Jos Gunneweg, Gerrit Keunen en Klaas Zaal, op de stelling van "De Walvisch" in Schiedam. Ze zijn in gesprek met een journalist

van de krant. Ze praten over hun enthousiasme voor molens, over gerestaureerde molens en over het feit, dat eigenlijk elke gemeente z'n molen(s) in onderhoud zou moeten nemen. Molens zijn mooi en vooral herstellende molens zijn mooi; als ze draaien is dat prachtig. Dat draaien is bovendien nodig om ze meer in de publieke belangstelling te brengen. De Schiedamse molens zouden kunnen draaien, als er mensen kwamen, die zich zouden inspannen om kennis op te doen. Dan bleef "de zaak draaiende", "want", zegt Jos Gunneweg op die zaterdag in 1967, "de molenaars van de toekomst zijn amateur-molenaars".

Een voorspelling, die is uitgekomen.

Radio

Op een zaterdagochtend in februari 1968 haalde Jos Gunneweg al landelijke publiciteit via de VARA-radio. Hij legde uit, dat er veel meer molens zouden kunnen draaien, omdat ze bedrijfsvaardig waren. Hij streefde naar een landelijke molenaarscursus. Zelf had hij nooit antwoord ontvangen op zijn verzoek aan de gemeente Schiedam om één der pas gerestaureerde molens weer in bedrijf te stellen. Met een maalvaardigheidsdiploma was het misschien wel gelukt....

Krant

In december 1969 - er is dan nog geen examen geweest - wijdt "De Typhoon", het dagblad voor de Zaanstreek, een hele pagina aan de opleiding tot vrijwillig molenaar. Jo Vooren, technisch adviseur bij de vereniging "De Zaanse Molen" en sinds oktober van dat jaar instructeur voor vrijwillige molenaars in opleiding, vertelt, dat de vrijwilligers worden opgeleid om stilstaande molens te laten draaien. Niet uit broodwinning, maar meer uit liefhebberij. De praktijklessen geeft hij op "Het Pink" in Koog a/d Zaan en theorielessen aan de hand van de "Opleiding tot watermolenaar" van J. den Besten. Bij diens praktijklessen in Spengen kwamen wel 40 leergierigen. Veel te veel. Daarom werd de groep in drieën gesplitst. Eén in Spengen, één in Zaandam en één bij Leiden. "En", zegt Vooren, "mijn groep groeit zo snel, dat ook ik zal moeten splitsen, want een groep moet klein zijn. Ik begin met de molen van onder tot boven te laten zien. Dan leer ik hun zich vertrouwd te maken met de bediening. Je ziet gauw genoeg, of ze het in de vingers hebben. De één leert makkelijk, de ander niet. Veel mensen zijn huiverig om een molen toe te vertrouwen aan een twintigjarige; het is de verantwoording hè, je staat een stuk sterker met een getuigschrift. Daarmee kun je naar een moleneigenaar gaan en zeggen: "Ik wil de molen laten draaien; hier zijn m'n papieren."

TIMS-symposium

Vóór bovenstaand interview met Jo Vooren in "De Typhoon" vindt in mei 1969 het tweede internationale TIMS-symposium plaats in Denemarken. Piet Groot, één der mannen van het eerste uur, is daarbij aanwezig en hij houdt voor de lichtelijk verbaasde molinologen uit de hele wereld een inleiding onder de titel "Our future millers".

Hij vertelt, dat de molens in heel Europa tot stilstand gedoemd zullen zijn, omdat de verdiensten zo ver terugvallen, dat jongeren het vak zullen mijden. Molenaars zullen uitsterven. Zonder financiële steun zullen de molens wegglijden.

De beste oplossing om ze toch in stand te houden is het opleiden van molenenthousiastelingen volgens de oude traditie. "In Holland is er al een werkgroep, die dit tracht op te zetten", zo legt hij uit. "De vrijwillig molenaars (the voluntary millers) zijn al gestart met hulp van *our society* DHM." En hij zet uiteen, wat er allemaal bij de opleiding komt kijken (die op dat moment nog maar amper een half jaar loopt; er is nog niet één geslaagde vrijwilliger!). Na *some years* kan de kandidaat zichzelf capabel genoeg achten om een molen te bedienen. Hij zal dat dan op een examen bewijzen. Daarna kan hij op alle molens worden ingezet. Nadat Groot het verzekeringsprobleem nog even heeft uiteengezet, besluit hij, dat het "onze" taak is de weinige nog bestaande molens te laten doen, waarvoor ze zijn gemaakt (applaus).

Hierop volgt een levendige discussie. Anders Jespersen, de Deense molendeskundige en voorzitter/gastheer van het symposium, is zeer enthousiast. Hij vindt het een goed idee vrijwilligers op te leiden. Maar hij vraagt zich af, of er wel voldoende aspirant-molenaars gemobiliseerd kunnen worden zonder hen te betalen. Het moeten dan wel erg fanatieke molenenthousiastelingen zijn. Bovendien moet je alles goed verzekeren, vindt hij. Maar al met al is hij er blij mee en hoopt, dat het idee ook elders

Malen

om den brode?

- * baktarwe / bakrogge
- * meel, bloem en mixen
- * *Natuurgraan*
 - * kleinverpakking
 - * levering door heel Nederland
 - * advisering

**MOLEN
DE HOOP
WERVERSHOOF**

Zijdwijk 15 - 1693 NZ Wervershoof
telefoon 0228-582720 - fax 0228-581314
Wij produceren onder H.A.C.C.P.

in Europa zal inspireren tot activiteiten.

Rex Wailes, molinoloog in Engeland, kent drie gevallen, twee in Lincolnshire en één in Nottinghamshire, waarin vrijwilligers open molendagen houden. Ze laten dan de molen(s) draaien en leren elkaar daarbij het vak.

Simões, uit Portugal, vindt het probleem niet zo interessant. Er zijn in Portugal nog veel beroepsmolenaars, die het vak kennen en die voor de molens altijd beschikbaar zijn. Hij gelooft niet, dat het ooit mogelijk is amateurs tot volwaardig molenaar op te leiden. De problemen zijn te groot. In Portugal zijn de molenaars van kindsbeen af getraind in het werken met molens. Eénmaal molenaar zullen ze dat altijd blijven. Bovendien twijfelt hij eraan, of je ooit geïnteresseerden warm krijgt voor een beroep, dat aan het uitsterven is.

Jespersen antwoordt, dat hij er niet zo somber tegenaan kijkt. Het hangt van de persoon af. De één moet inderdaad "voor het vak geboren worden" en leert het spelenderwijs, maar een ander kan met hoofd en handen zo goed zijn, dat-ie het op latere leeftijd nog leert. Een derde daarentegen kan met twee linkerhanden "in het vak geboren worden" en het toch nooit leren!

In Denemarken heeft men een molenrestauratieprogramma. Een aantal molens is gerestaureerd. Aan de eigenaars wordt gevraagd om, zo vaak als mogelijk is, de molens te laten draaien. Vrijwilligers zijn er daar niet.

Peter de Moes

Ere wie ere toekomt

Het staat vast, dat het GvVM al dertig jaar geleden, in 1967, is ontstaan. Maar het inzicht, dat het voor molens beter is te draaien dan stil te staan, komt uit Gelderland (en was bij de beroepsmolenaars natuurlijk allang bekend). De eerste poging om leken vertrouwd te maken met molens en op te leiden is afkomstig uit Gelderland.

Molencommissie

In 1960 al was de Gelderse Molen Commissie (GMC) opgericht. Daarin hadden o.a. zitting: A.J. de Koning (technisch adviseur van DHM), J.H. Reynenburg (hoofdredacteur van 't weekblad "De Molenaar") en J.A. Spoel (als secretaris). Zij dienden Gedeputeerde Staten van Gelderland van advies over de bescherming, het behoud en de restauratie van molens. In 1962 zag de commissie in, dat molens, die regelmatig draaiden, in betere conditie verkeerden dan stilstaande. De GMC stelde derhalve voor een premie toe te kennen aan molenaars, die hun molen (al of niet voor de prins) lieten draaien. Dit voorstel werd in 1965 definitief en een aantal molens kreeg toen al een teller op de bovenas.

Stichting Vrienden van de Gelderse Molen

In 1963 was, mede op initiatief van de heer J. Mallisse de "Stichting Vrienden van de Gelderse

Molen (SVGM)" opgericht. Mallisse werd secretaris/penningmeester. Men wilde brede belangstelling wekken voor het behoud van molens. Een jaar later, in december 1964, telt de SVGM 67 leden, waaronder drie gemeenten. Vooruitstrevend stelt men als doel, dat alle Gelderse molens over 10 jaar weer moeten (kunnen) draaien. Er moeten zich meer particulieren inzetten voor de molens. Men wil het draaien van molens bevorderen door het organiseren van wedstrijden, molenweken en excursies. Het probleem is echter, dat 70% van de 118 Gelderse molens dan eerst zal moeten worden gerestaureerd. Een tweede probleem is: Wie moeten al die molens laten draaien?

Mallisse wil daartoe leerlingen van de molenaarschool in Wageningen activeren. Hij denkt hun in vier dagen (!) te kunnen leren, hoe ze een molen moeten bedienen. Er is één kandidaat. In 1965 wordt Mallisse technisch adviseur van de SVGM. De stichting heeft intussen 125 leden, waaronder 15 gemeenten. Men wil in de toekomst molenaarscursussen organiseren.

Examen

Juni 1966. Standerdmolen "Nieuw Leven" te Valburg is in restauratie en zal op 1 oktober van dat jaar feestelijk worden geopend. De SVGM organiseert een spoedcursus voor molenaars. Vóór 1 oktober moeten de cursisten een eenvoudig examen afleggen om de molen tijdens de opening te kunnen bedienen. Drie vrouwen en vier mannen melden zich aan, onder wie drie leden van de familie Hooyer, de eigenaar van de molen.

22 augustus 1966. Mallisse start onder grote belangstelling de cursus op "Nieuw Leven". Voorzitter Truin van de SVGM en de burgemeester van Valburg houden toespraken. Verslaggevers van kranten, radio en TV uit binnen- en buitenland verslaan de eerste les. Het is 's middags in de krant te lezen en 's avonds op de TV te zien (in zwart-wit).

Het kruien, het voorleggen en zwichten van zeilen, het vangen, het malen, het scherpen van molenstenen, het vastleggen van de molen na het malen en de veiligheidsmaatregelen staan in de cursus centraal. In enkele lessen moet men dit alles onder de knie hebben. En het is kort dag: over vijf weken al is het examen.

27 september 1966. A.J. de Koning en J.H. Reynenburg examineren de 7 kandidaten. J.A. Spoel, de secretaris van de GMC, is gecommiteerde. Twee kandidaten trillen van de zenuwen en zakken. De anderen, onder wie mevrouw Piet uit Alkmaar, slagen.

Ondanks de grote aandacht, die de schrijvende, de sprekende en de filmende media aan de nieuwe molenaarscursus gaven, komt er geen vervolg. Het nuttige initiatief van de SVGM, om de molens weer tot leven te wekken, bloedt dood. Wellicht mislukte het door onderschatting; men kan een leek nu eenmaal niet binnen vijf weken tot molenaar opleiden. Er kwam bij, dat de opleiding van bovenaf was opgezet door een stichting, die nog maar drie jaar bestond en nog geen grote bekendheid gehad kan hebben. Het GvVM ontstond van onderen af door

Een groep vrijwillige molenaars tijdens het examen bij standermolen in Terschuur.

jonge mensen, die al wat van molens wisten en die hadden begrepen, dat ze er een landelijk bekende vereniging bij moesten betrekken. Anders waren ze nooit op gerestaureerde en stilstaande molens losgelaten.

Peter de Moes

Biotoopprijs 1996 voor gemeente Domburg

Een argeloze voorbijganger zal zeggen dat er niets bijzonders te zien is, behalve de molen dan natuurlijk. Maar verder lijkt er met de omgeving van molen Weltevreden in de Zeeuwse badplaats Domburg niets aan de hand te zijn. Wie de oude situatie kent, weet beter. De molenbiotoop is in de afgelopen jaren aanzienlijk verbeterd, en zal als het aan de gemeente ligt ook goed blijven. Daarnaast zijn er bepalingen in het bestemmingsplan opgenomen, waardoor de windvang, en daarmee het functioneren, van de molen veiliggesteld is.

Op woensdag 18 december heeft Het Gilde van Vrijwillige Molenaars de Biotoopprijs 1996 overhandigd aan de burgemeester van Domburg, de heer drs. H.W. Hietkamp. De gemeente Domburg heeft de onderscheiding ontvangen voor de wijze waarop bij de inrichting van de omgeving van korenmolen Weltevreden rekening is gehouden met de grondzeiler. Bij de berekening van de toelaatbare beplantings- en bebouwingshoogte heeft men de richtlijnen uit het biotooprapport van De Hollandse Molen gehanteerd. Als gevolg hiervan zijn de nokhoogtes van enkele nieuwbouw huizen aangepast, is er een bos gekapt en middels een grondruil is een gepland bedrijventerrein nu in gebruik als plantsoen annex parkeerterrein. De in het bestemmingsplan opgenomen bepalingen met betrekking tot de molenbeschermingszone dienen ervoor te zorgen dat de situatie ook zo blijft.

Tijdens de bijeenkomst in gebouw Schuttershof heeft de voorzitter van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, Dick Jan Braay, een toelichting gegeven op de achtergrond van het GVM en de aanleiding van de biotoopprijs. Vervolgens werd de voorgeschiedenis van de biotoop van molen Weltevreden uit de doeken gedaan door Gerbrand de Vries, die hierover sinds 1986 met de gemeente in overleg is geweest. Na de overhandiging van de prijs en de bijbehorende oorkonde sprak burgemeester Hietkamp een dankwoord uit, dat vanwege de daarin verwoorde visie die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen, in het onderstaande volgt.

Dames en heren,

Het was een hele verrassing voor ons toen wij vernamen dat het Gilde van Vrijwillige Molenaars de Biotoopprijs 1996 aan onze gemeente Domburg had toegekend. En wij hebben het als een

V Fa. J. J. Vendrig & Zn.
GROOT- EN KLEINVERPAKKING

VENDRIG'S PAPIERENZAKKEN VOOR UW BAKKERSMEEL:

Wij leveren zakken van

1-30 pond.

Zakken van 25 kg.

Wit en bruin.

Het bedrukken van de zakken met uw
eigen molen is mogelijk.

Bel geheel vrijblijvend voor onze
concurrerende prijzen.

Julianalaan 15

3417 GJ Montfoort

Tel. 0348-471521

Fax. 0348-471512

Domburg 1986

bijzondere eer ervaren de tweede te zijn na de instelling van de prijs in 1995.

Ik wil U dan ook namens het gemeentebestuur van Domburg en alle medewerkers bijzonder danken voor deze toekenning. De naam van onze molen uit 1817 "Weltevreden" geeft momenteel onze stemming dan ook goed weer.

Dat deze Biotoopprijs bestaat uit een lesbrief acht ik zeer waardevol. De jeugd kan mijns inziens niet vroeg genoeg een open oog krijgen voor de schoonheid en de interessante mogelijkheden van de natuur en uiteraard ook van de directe woon- en leefomgeving. De molen en de natuur. Het zou een titel kunnen zijn voor een opstel.

Voor gemeentebesturen zou zo'n titel voor een opstel kunnen luiden: "Het beleid omtrent molens is een boeiende zaak!" Ik merk een groeiende aandacht voor wat wel eens genoemd wordt de facet-planologie. Zo hebben wij nog deze week over de buitens in De Manteling gesproken. Ook hier werd gevraagd om facet-planologie. En ook in de kern Oostkapelle is er indertijd gesproken over allerlei wensen met betrekking tot directe woon- en leefomgeving. Ik acht dat een goede zaak. Immers door vroegtijdig in te gaan op allerlei details kan de bescherming van waardevolle cultuur- en natuurhistorische zaken beter geregeld en ingepast worden in een wijder verband.

Molens behoren tot de categorie oude gebouwen en ze hebben veelal een specifieke plaats. De oprukkende bebouwing vormt een bedreiging

voor de werking van de molen en het aanzicht daarvan. En een molen is dikwijls een beeldbepalend en oud gebouw. Een gebouw dat, vooral draaiend met zijn wieken, de aandacht trekt. Een waardevolle inpassing van zo'n gebouw in de omgeving is dan ook alleszins de moeite waard. Voor het gebouw en de werking, maar ook voor de mensen. Immers bij een vroegtijdige bescherming en inpassing ontstaat er een interessante plaats die vaak ook bezoekwaardig is.

Voor een goede en verantwoorde facet-planologie in de bestemmingsplannen ben je als overheid dikwijls afhankelijk van een paar zaken. Ten eerste, het wijzen op bepaalde zaken of mogelijkheden door vrijwilligers of betrokkenen. Zoals ik al zei, kan - indien dit vroegtijdig gebeurt - er een samenspel tussen betrokkenen ontstaan. Als je dit open en goed opzet, dan ontstaat er een soort netwerk waarin alle betrokkenen meespelen, ieder met eigen of toegekende verantwoordelijkheden. Dit is bijvoorbeeld gebeurd door verstrekking van richtlijnen die ons ter kennis werden gebracht.

Ten tweede, als dit tijdig is gebeurd dan kunnen de deskundigen en ambtenaren rekening houden met de mogelijkheden bij het maken van de diverse bestemmingsplannen. Daarom sprak ik ook van tijdig kenbaar maken, want een gebied wordt vaak al helemaal dicht gepland met bebouwing of veel hoge bomen. Maar wanneer er vroegtijdig contact is, dan kan er door middel van veel creativiteit iets goeds ontstaan. Erkend dient te

Domburg 1991

worden dat creativiteit op het gebied van de ruimtelijke ordening nog niet erg veel ontwikkeld is, maar zich meer voltrekt in sfeer van de regelgeving.

Ten derde, ook is de inspraak in de planologie van gewicht, omdat de discussie die mogelijkwerijds dan ontstaat inzicht geeft in het waarom bepaalde dingen wel en andere zaken niet moeten gebeuren. Zoals bijvoorbeeld het niet plannen van bomen binnen een straal van honderd meter rondom een molen. Vaak logisch, maar dikwijls vergeten omdat men niet goed op de hoogte is van de diverse vereisten. Maar als het goed en met overtuiging gebeurt, dan ontstaat er begrip en op den duur waardering. Dan groeit er een eigen identiteit, iets eigens, namelijk door middel van verrichte inspanningen wordt er iets behouden en dat geeft een draagvlak. Daarom wil ik vandaag de bewoners die hun tuinen en ook hun huizen hebben aangepast, danken voor hun medewerking in deze. Want woningen werden wat afgetopt, andere bomen of struiken geplant. En ook de parkeerterreinen bij de naastgelegen bank zijn gezien vanuit een 'molense blik'. Burgers zijn te mobiliseren en verantwoordelijk te maken waar het hun directe leefomgeving betreft.

Al deze zaken vragen begrijpelijkerwijs veel tijd, energie en een voortdurend zoeken naar de beste oplossing. Maar als dat kan gebeuren in een goede harmonie, dan ontstaat er iets dat de moeite waard is. En als je dan nog gesterkt wordt door

een molenaar zoals de heer Hoefkens met zijn twee vrijwilligers die de molens in onze gemeente onderhouden en recreatief laten draaien en laten bezoeken, dan heb je iets waar je als gemeenschap trots op kunt zijn. Dankzij gezamenlijke inspanning van alle betrokkenen kun je op zo'n manier een heel eind komen. En ik verzeker U dat veel mensen komen kijken naar de molen. Ik zie deze prijs dan ook als een beloning voor allen die hetzij direct hebben bijgedragen, hetzij indirect hebben bewilligd in de wensen.

Wat zou onze provincie Zeeland zijn zonder molens? Ze drukken een duidelijk stempel op het landschap en dragen bij aan de eigen identiteit van de streek of de plaats.

Nogmaals hartelijk dank voor de toegekende prijs.

Drs. H.W. Hietkamp

Voor molenaars, biotoopwachters en beleidsmakers die in de praktijk willen zien wat er mogelijk is op het gebied van de zorg voor de molenbiotoop, bestaat er nu een keuze uit een bezoek aan Geldermalsen of Domburg. Daar kan men zien dat een molenbeschermingszone inpasbaar is in een bestemmingsplan. Indien dit in goed overleg geschiedt, tot ieders tevredenheid, zoals ook in Domburg is gebleken.

Om de aandacht op de molenbiotoop te kunnen vestigen, heeft het bestuur besloten - als aanvulling

op de biotoopprijs - een plaquette te laten maken. Hierop zal algemene informatie over de biotoop-problematiek komen en worden aangegeven welke duurzame oplossing in Domburg garant staat voor een draaiende en malende molen. Waardoor ook de voorbijgangers zich kunnen realiseren dat de ogen-

schijnlijk normale situatie het resultaat is van bijzondere inspanningen.

B.A. van Weel

Nationale Molendag

Met het geven van voortgangsberichten loop je de kans door de actualiteit te worden ingehaald. Zo ook in dit geval!

Het is U bekend, dat de Werkgroep Nationale Molendag deze dag in een breder kader wil plaatsen. Daartoe werd de campagne "NEDERLAND - MOLENLAND" ontwikkeld, waarbij evenementen in en rond molens gedurende het gehele seizoen aandacht kunnen krijgen. Er moest echter eerst een sponsor worden gevonden, want met het huidige budget van ca. f 15.000,-, verstrekt door DHM, kom je inderdaad niet verder dan hetgeen er de afgelopen 24 jaar is bereikt.

Eind '96 werd bekend, dat het VSB-fonds bereid is om ons de middelen ter beschikking te stellen voor een seizoenskrant voor '97 en '98! Dankzij deze krachtige vorm van publiciteit vervalt de door ons

gevoelde noodzaak om Nationale Molendag te verschuiven naar een dag, waarop wij in de media meer aandacht zouden kunnen krijgen.

Onmiddellijk zijn wij gestart met de uitvoering van het plan en alle Gildeleden hebben inmiddels de opgaveformulieren voor de krant (gemakshalve ook voor Nationale Molendag) ontvangen. Op de datum van kopijsluiting hadden wij ca. 100 bruikbare items binnen, die vaak vergezeld gingen van illustratiemateriaal. Het deed ons deugd, dat enkelen hebben ingezien, dat het ons - en dus het publiek - vooral te doen is om activiteiten. Prima om afbeeldingen van mensen in te zenden eerder dan mooie (molen)plaatjes.

Volgens planning komt de seizoenskrant in een oplage van waarschijnlijk 16.000 exemplaren rond half april van de pers. Molenaars, VVV's en ANWB-

copperant 't y coatings b.v.

Het meest complete onderhoudsprogramma voor uw molen.

Copperant biedt alles wat uw molen nodig heeft, zoals:

- Kleurcopperant, vochtregulerende houtbescherming in de bekende molenkleuren.
- PPP roestwerende verf in diverse molenkleuren.
- Hydrolin zwaardoek, in diverse molenkleuren, voor uw molenzeilen.
- Houtworm copperant 330.
- Plens 70, muurimpregneringsmiddel, overschilderbaar.

En nog vele andere onderhoudsproducten.

Bel voor meer informatie: Zijlstra & Co Verf b.v. 058-288 77 00

kantoren ontvangen vervolgens een standaardpakketje met een formulier voor nabestellingen (eveneens gratis).

Ko Faber

Een Vlaams/Kempisch achtkant is geen Hollands achtkant

Een bericht in het blad "Levende Molens", het Vlaamse moleninformatieblad, waarin werd vermeld, dat er na lange tijd weer een achtkant werd gebouwd in Vlaanderen, deed bij mij de vraag rijzen, of het genoemde achtkant veel zou verschillen van datgene, wat wij "Hollanders" als normaal beschouwen.

Het bericht betreft de restauratie/nieuwbouw van het achtkant voor de molen van het museum te Bokrijk. De oorspronkelijke molen is afkomstig uit Schulen. Men hoopt de restauratie gereed te hebben in de loop van dit jaar, dus diegenen, die geïnteresseerd zijn, hebben weer een reden om naar onze zuiderburen "af te zakken".

Het oude achtkant, dat reeds in het museum stond, is ongeveer tien à twaalf jaar geleden door molenmaker Mariman gedemonteerd (gesloopt) met de bedoeling, dat het weer zou worden opgericht. De achtkantstijlen werden daarbij doorgezaagd en het restant werd omgetrokken. Het heeft dus wel enige tijd geduurd, voordat met de herbouw werd begonnen.

Toen ik besloot om het verschil in constructie tussen Vlaams en Hollands achtkant eens onder de loep te nemen en mij daartoe om begrijpelijke redenen eerst eens op de in mijn boekenkast aanwezige Vlaamse molenliteratuur stortte, kwam ik tot de ontdekking, dat ik daarin helemaal niets had staan over het fenomeen "Vlaams achtkant". Boeken zat in de kast, maar geen enkel exemplaar geeft daarover ook maar de minste informatie. Zelfs het boek van de veel geprezen Ronse beschrijft het achtkant weliswaar, maar doet dat aan de hand van tekeningen en teksten behorend bij een Hollands achtkant. Ja, zo kun je mooi de mist in gaan.

Er bleef mij dus niets anders over dan aan de hand van de beschikbare foto en van elders verkregen informatie van dit achtkant in aanbouw een reconstructietekening te maken om met behulp daarvan de verschillen met het Hollands achtkant op te sporen. En die verschillen zijn er wel degelijk. Hieronder beschrijf ik de verschillen punt voor punt:

a. De achtkantstijlen

Deze staan paarsgewijs parallel met de vaste bintbalken. Dus niet, zoals bij het Hollands achtkant, met de hartlijn gericht op het midden van de molen. Dit heeft als voordeel, dat de constructie eenvoudiger is, want de ontmoetingspunten van de bintbalken met de

hoekstijlen zijn haaks uitgevoerd. Bij het ons vertrouwde achtkant staan bintbalken en hoekstijlen met een hoek van 22.5° op elkaar. Een tweede voordeel is, dat de veldstijlen van de ware velden eveneens haaks op de regels kunnen worden aangebracht. Maar daar staat natuurlijk het nadeel tegenover, dat de veldregels van de valse velden onder een hoek van 45° tussen de stijlen staan.

b. De veldkruisen

Het Vlaamse achtkant kent geen veldkruisen om het achtkant tegen torderen te beschermen. In plaats daarvan heeft men schuin door het gehele veld staande veldschoren toegepast. Deze veldschoren staan in naast elkaar gelegen velden resp. van linksonder naar rechtsboven en van rechtsonder naar linksboven. Dit leidt uiteindelijk tot hetzelfde resultaat.

Of de benaming "veldschoren" juist is, weet ik niet, maar wellicht krijgen we hierover een reactie van onze zuiderburen. Hopelijk kunnen zij mij helpen aan een volledige lijst van benamingen.

c. De veldstijlen

In de oorspronkelijke uitvoering missen we de veldstijlen. Molenmaker Caers heeft ze in het onderste deel van het achterkant wel aangebracht ter ondersteuning van de later aan te brengen lange dekplanken.

d. De veldregels

Het Vlaamse achtkant heeft veel meer veldregels dan z'n Hollands equivalent. Dat komt, omdat het Vlaamse achtkant met hout wordt gedekt, waaroverheen weer schaliën of dakleer wordt aangebracht.

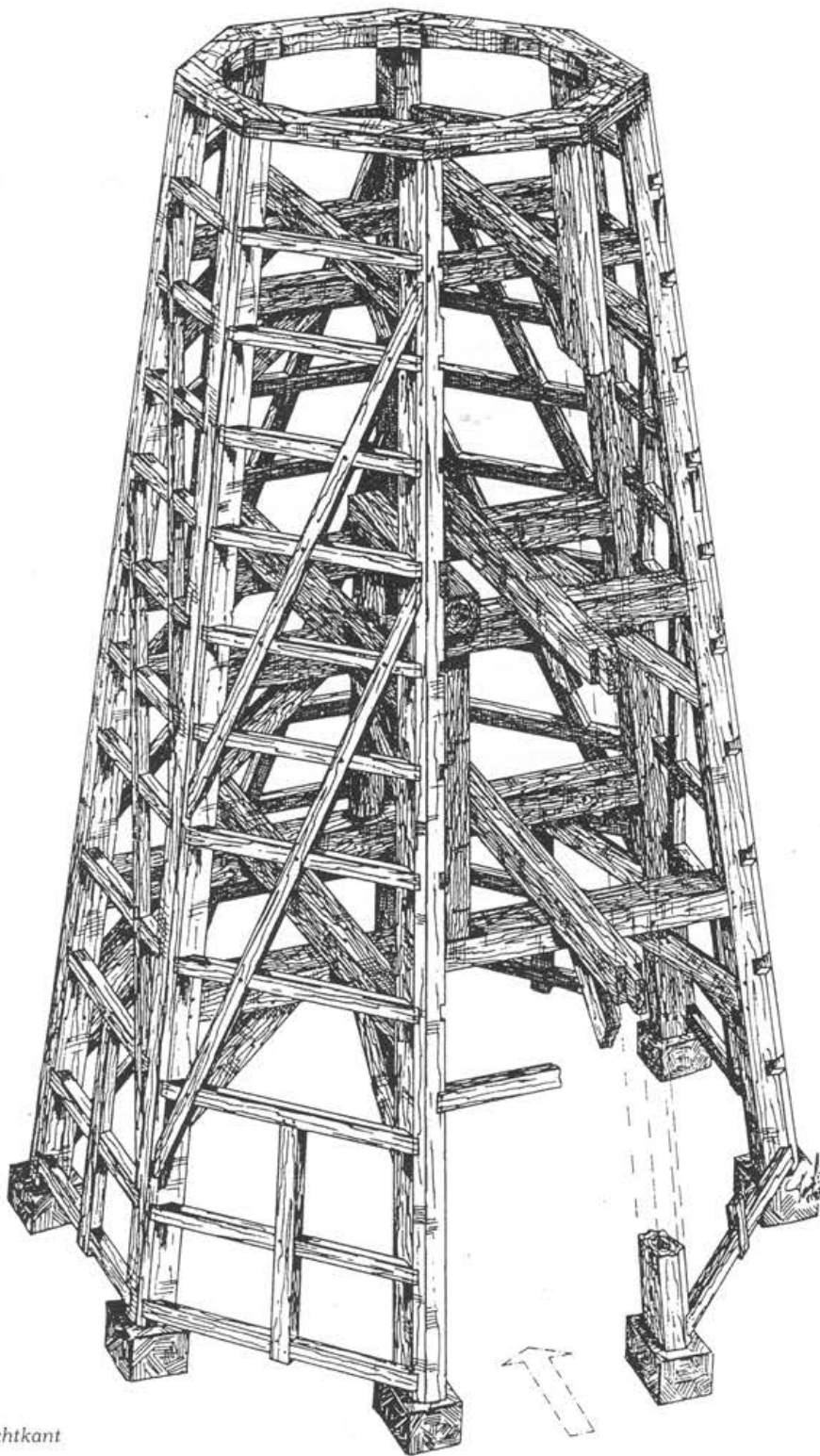
e. De korbelen

De korbelen tussen stijlen en bintbalken zijn in het Vlaams achtkant lichter uitgevoerd. Bintbalken en achtkantstijlen zijn ongeveer anderhalf maal zo dik als de korbelen. In het Hollands achtkant hebben korbelen, bintbalken en achtkantstijlen dezelfde dikte.

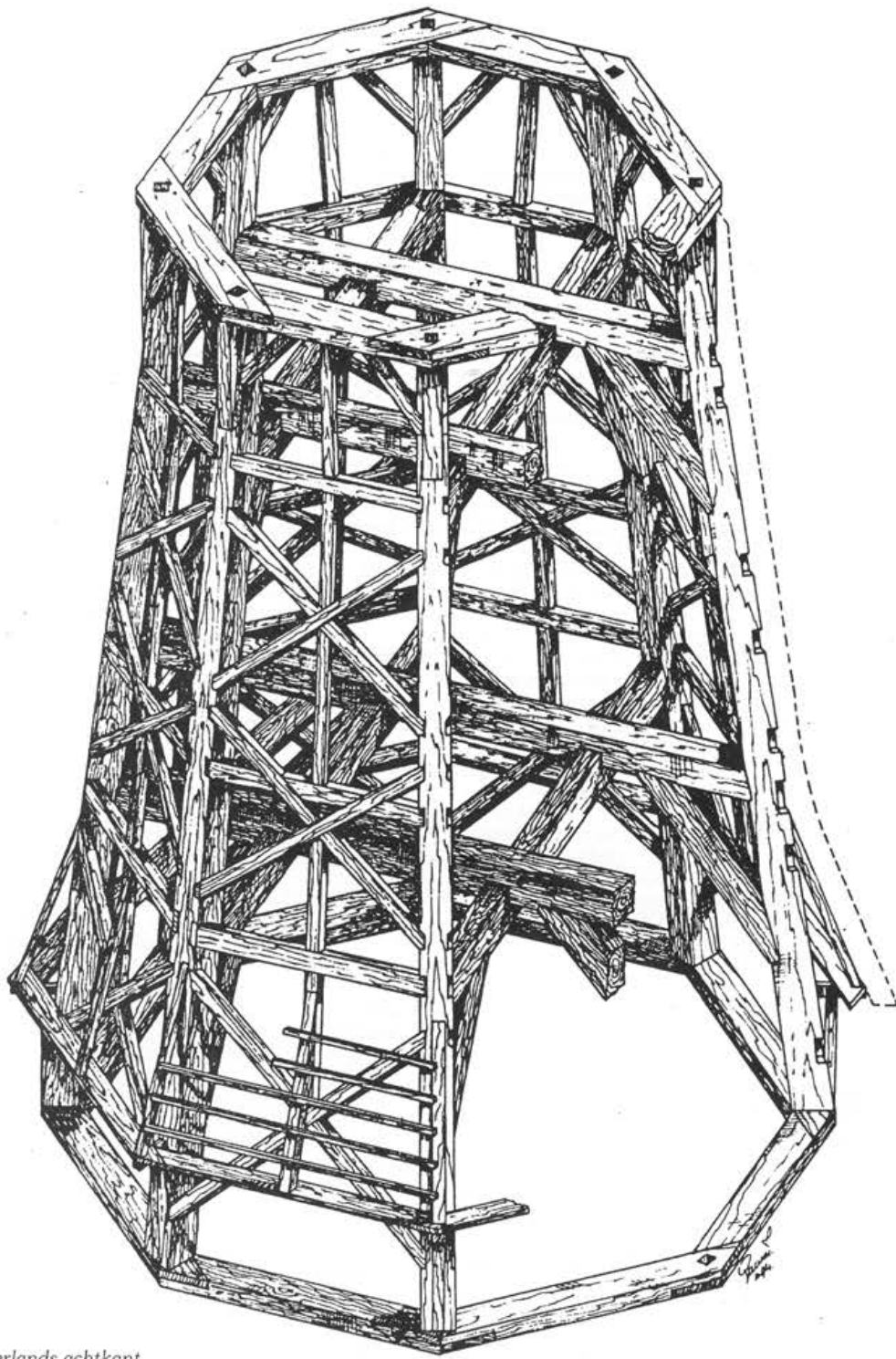
f. Het boventafelement

Het boventafelement is in het Vlaams achtkant veel lichter uitgevoerd. Bovendien ontbreken de hondsoren, die in het Hollands achtkant worden gebruikt als extra ondersteuning. Dit laatste is begrijpelijk, omdat het tafelement het gewicht van de kap niet hoeft te dragen en als enige functie heeft de achtkantstijlen met elkaar te verbinden. Vlaamse molens van dit type hebben nl. een zetelkruiswerk, waarbij het gewicht van de kap wordt gedragen door de bintbalken van de kapzolder.

Voor de kap hebben de tafelements balken dezelfde functie als bij ons de kuip. Tegen de binnenzijde en op de bovenzijde van het tafelement lopen de steunrollen, die de kap op

Vlaams achtkant

Nederlands achtkant

z'n plaats houden, maar geen dragende functie hebben.

g. De vorm van het achtkant

Het Vlaamse achtkant is slanker dan het Hollandse. Een taillering d.m.v. scheggen en uitbrekers, zoals bij ons, ontbreekt. Toch heeft het een lichte taillering aan de onderzijde, door uitbrekers, die reeds beginnen ter hoogte van de eerste zolder, maar in verhouding tot hun lengte slechts weinig naar buiten staan.

Zo zie je maar weer, wat de bouw van een achtkant in een Belgisch openluchtmuseum al niet tweeweg kan brengen. Voor onze zuiderburen is het in ieder geval een mijlpaal op het gebied van molenbehoud, omdat een dergelijke gebeurtenis bij hennentallen jaren lang niet heeft plaatsgevonden.

Gerrit Pouw

25 jaar GvVM (3) Het eerste examen

Toen het GvVM nog niet officieel was opgericht, vonden er al examens plaats. Nu, 27 jaar geleden, op 21 februari 1970, gingen de eerste kandidaten op. Hoe het er die dag aan toeging, was de maandag daarop te lezen in "De Zaanlander". Een prachtig verslag, geschreven door iemand, die er van 't begin tot 't eind bij was, nl. Evert Smit, één der examinatoren. Hier volgt het:

Zaandam - De 8 kandidaten en de 3 examinatoren van het eerste vrijwillige molenaars-examen, dat zaterdag in verfmolen "De Kat" werd afgenomen, hebben elkaar een zware - maar tevens voldoening gevende - dag bezorgd. Het bestuur van de vereniging "De Hollandsche Molen" had, tezamen met de drie landelijke instructeurs, J. den Besten, J.P. Vooren en W. Mans, en in overleg met het bestuur van het Vrijwillige Molenaars Gilde, een Zaanse molen uitgekozen als examenmolen. De nabijheid van de vrolijk draaiende "Zoeker" en de gastvrije familie Kaal, boden de zenuwachtig wachtende slachtoffers gelegenheid om hun tijd nuttig door te brengen, vlakbij de examenmolen "De Kat", vanwaaruit kandidaat na kandidaat per telefoonje werd opgetrommeld.

Het examen zou slechts letterlijk "wind en weder dienende" kunnen plaatshebben. De harten van alle 11 betrokkenen hadden de vrijdagavond en -nacht al iets sneller geklopt: een halve storm woei over het land. Pas toen in de vroege morgen de wind werkelijk flink afgezaakt bleek, was het zeker, dat het examen doorgang kon vinden. Men kon zelfs in de eerste helft van de dag van een zeer tam windje spreken, hetgeen de proefmolenaars echter de gelegenheid bood hun kunde in het behandelen van de molenzeilen te tonen, iets wat met harde wind onmogelijk zou zijn geweest.

En zo verschenen 's morgens 8 uur de examinatoren, de heer A.J. de Koning, technisch adviseur van

"De Hollandsche Molen" en de heer J. Mallisse, ditor van de "Stichting Vrienden van de Gelderse Molen", in de woonkamer van "de Kat", het domicilie van de derde examinator, E. Smit, bestuurslid van de verenigingen "De Hollandsche Molen" en "De Zaanse Molen". Genoemde kamer diende tevens als plaats voor het theoretisch gedeelte van het examen.

Terwijl "de Zoeker" met reeds enkele vroege kandidaten als gasten zijn zeilen kreeg voorgelegd en begon te malen, arriveerde bij "De Kat" om 8.15 uur de eerste examenklant, de Zaanster E. Braun uit Wormerveer. Zijn opgave werd de molen als eerste geheel in bedrijf te zetten: de kap moest worden gekruidd en de vier zeilen konden voluit worden voorgelegd.

Tijdens het eerste examen verscheen reeds een reporter van de NOS, die enkele film- en geluidopnamen maakte van het examen en van de molen. Een flink aantal landelijke dagbladen gaf later ook blijk van belangstelling voor dit merkwaardige examen, dat nog nooit op deze wijze waar dan ook was gehouden. Tevens kwamen de bestuursleden van "De Zaanse Molen", de heren J.C. Duyvis, T. Neuhaus, H. Veenendaal en P. Kaat bij de maaltijdproeven een kijkje nemen.

Van de instructeurs was de eerste uren van de dag de heer J.P. Vooren aanwezig, vanzelfsprekend zeer benieuwd naar de wijze, waarop zijn leerlingen het er af zouden brengen. Even meelevend en bezorgd over de goede afloop van deze molendag was de voorzitter van "De Hollandsche Molen", mr. P.J. Mijksenaar uit Amsterdam, die enkele uren achtereen de praktische en mondelinge examens bijwoonde.

Het was voor de kandidaten in zekere zin wel zenuwslopend, dat zij "echt" examen moesten doen in het bijzijn van radio-, televisie- en persmensen, die zowel vragen als antwoorden nauwkeurig registreerden. Niet alleen waren de "pottiekijkers" op de stelling van "De Kat" te vinden, terwijl de zwoegen- de kandidaat zeilen klampte, zwichtte of de vang

ophaalde, maar zelfs in de woonkamer van de molen bevonden zich tijdens het stellen en beantwoorden van de dikwijls echt moeilijke vragen, radio- en krantenjournalisten, die zwijgend achter de rug van het slachtoffer zaten te schrijven of hun bandrecorder ongemerkt lieten draaien.

Iedere kandidaat werd drie kwartier technisch aan de tand gevoeld, waarna een half uur mondeling volgde.

Pittige vragen

Enkele opgaven waren: het kruien van de molen, het bedienen van de vang, de pal, de zeilen en de borden. Vervolgens moest de kandidaat in de molenkap ten overstaan van de commissie-van-drie proeven van bekwaamheid afleggen in het smeren der diverse lagers, terwijl hem aan de hand van de daar aanwezige molenonderdelen vele theoretische en praktische vragen werden gesteld. Deze hadden betrekking op o.a. de pal, de vang, het bovenwiel, de kammen, de staande spil, de kruivloer, de windpeluw, de overring, de vangbalk enz. enz. Wanneer men dan, na een rondgang door de molen, waarbij vele vragen werden gesteld aangaande onderdelen, die men passeerde, beneden was gekomen, begon het theoretisch gedeelte.

Uit sommige vragen bleek b.v. zeer duidelijk, dat een aspirant vrijwillig molenaar zich volledig verantwoordelijk moet weten voor een door hem te bemalen molen. Hem werden vragen gesteld over de gevaren van het weer; welke winden er verraderlijk voor molens kunnen zijn; hoe bezoekers ontvangen

J. Gunneweg doet examen op de molen 'de Kat'. V.l.n.r. J. Malisse examiner; mr. P.J. Mijksenaar, voorzitter van Hollandsche Molen; A.J. de Koning, examiner; E. Braun, de Zaanse kandidaat en E. Smits(Jr.) examiner.

dienen te worden; hoe deze op verantwoorde wijze de molen getoond kan worden; wat men moet zeggen tegen een burgemeester, die met een grote sigaar binnenkomt. Men hoorde in deze kamer een vlot antwoord op vragen, zoals: hoeveel molens staan er ongeveer in Nederland; wat zijn de belangrijkste wateropvoerwerktuigen van windmolens; wat moet je allemaal doen om een molen na een maaldag weer veilig te durven achterlaten; mag de molenaar tijdens het malen roken of zwemmen; hoe kan men het klapperen van de molenzeilen tegengaan enz. enz.

Met meer of minder succes legde kandidaat na kandidaat het examen af op de examenmolen, waar molenaar C. Krijt als ontvangende gastheer dienst deed. Deze functie werd later van hem overgenomen door Jan Bosman, een toekomstige kandidaat voor ditzelfde examen.

In de morgen kwamen na de heer Braun aan de beurt: E. Zwijnenberg uit Amsterdam, reeds geroutineerd amateur-watermolenaar met de "Wimmenumer" te Egmond, die zonder een spoor van zenuwen de vragen beantwoordde, terwijl hij de argus-ogen van de AVRO-reportagedienst in zijn rug kon voelen. Verder Klaas Zaal uit Bergen en Dick Prins, voorzitter en initiatiefnemer van het Vrij-

willig Molenaar College uit Aalsmeer.

Na een korte pauze, waarin examinatoren en examinandi gezamenlijk door "buurvrouw" Kaal in "De Zoeker" op soep en brood werden onthaald, kwamen in de middag de volgende heren in "De Kat" om hun molenaarskunsten te vertonen: G. Keunen en J. Gunneweg, resp. uit Utrecht en Schiedam, gevolgd door G. Koek en T. Straathof, beiden uit het molenrijke Rijkswatering, één der watermolenparadijzen van ons land.

De uitslag

Daar de uitslagen der examens pas in de loop van de komende week bekend zullen worden gemaakt aan de kandidaten zelf - de diploma-uitreiking zal plechtig plaatsvinden op de jaarvergadering van "De Hollandsche Molen" op zaterdag 7 maart a.s. in Kras - , konden de examinatoren zich maar zeer vaag uitlaten over hun indrukken aangaande dit eerste examen, dat door beide partijen werd ervaren als "een zware dag". Wel kon men uit diverse uitlatingen zijdelings opmaken, dat niet alle kandidaten geslaagd waren.

Daar het diploma recht geeft op het zelfstandig malen op een overigens stilstaande molen in het bezit van een polderbestuur, een gemeentebestuur of een stichting, terwijl het ook een mogelijkheid meebrengt zichzelf en de molen op redelijk betaalbare wijze te verzekeren, kon dit examen niet echt gemakkelijk worden gehouden. De verantwoording voor onze met duur gemeenschapsgeld herstellende historische wiekendragers weegt zwaar en vereist een degelijk examen.

Het is verheugend, dat er een groot aantal kandidaten reeds staat te trappelen om te worden toegelaten tot het volgende examen, dat in het najaar zal worden gehouden. De kans, dat dit examen opnieuw zal worden afgenomen op "de Kat", is zeker aanwezig. Het waren juist de niet-Zaankanters onder de examinatoren, de heren De Koning en Mallisse, die aan het slot van de examendag tot de conclusie kwamen, dat er vrijwel nergens een plek in Nederland met een zo goede accommodatie voor dit alles zou kunnen worden gevonden. Dat de gast-vrije "Zoeker" bij dit alles een grote rol heeft gespeeld, behoeft geen betoog.

De niet aflatende regen gedurende de gehele dag zorgde ervoor, dat het bedienen van de zeilen en touwen van de molen geen sinecure was. En hoewel de betrokkenen iedere keer doornat van de stelling afdaalden om in de theoriekamer bij de kachel weer iets bij te komen, bracht juist de regen deze voldoening. Wie in zulk weer zich met een molen weet te redden, kan het bij mooi weer zeker!

De bliksemafleider- controle in 1996

Door het vertrek van onze controleur in het zuiden des lands, de heer Van de Winkel, leek de controle daar in de problemen te komen. Vanaf 1988 wer-

den de controles in Limburg, Brabant en Zeeland door de heer Van de Winkel verzorgd. Eind 1996 wilde hij stoppen en moest er een vervanger komen. We zijn hem veel dank verschuldigd voor zijn jarenlange inzet!

Gelukkig werd er door 5 mensen gereageerd op onze oproep in Gildebrief 96/3 aan vrijwilligers. We hebben gekozen voor de heren Vink uit Valburg en Hoppener uit Nederasselt. Zij willen samen het werk van de heer Van de Winkel overnemen. Onze keuze is gebaseerd op het feit, dat zij specifieke kennis hebben op het gebied van bliksemafleiders. Ook hebben beide heren een vrij gunstige woonplaats t.o.v. de regio, waarin zij gaan opereren. We zijn verheugd, dat in de vacature is voorzien en we hopen, dat beide heren hun werk met plezier zullen kunnen doen.

Overigens bedanken we de overige kandidaten voor de door hen genomen moeite! Hun namen en telefoonnummers bewaren wij voor het geval dat....

De controles van 1996

In totaal zijn er 29 controles verricht. In '95 waren het er 32, maar daar waren 8 door een molenstichting gelijktijdig aangevraagde controles bij. Enkele aanvragen betroffen molens, waarvoor na ca. 4 jaar een hercontrole werd aangevraagd. Dat is een goede zaak!

De verdeling over de provincies:

Groningen	5 controles
Noord-Holland	8 controles
Friesland	1 controle
Zuid-Holland	3 controles
Drente	1 controle
Zeeland	1 controle
Overijssel	6 controles
Brabant	geen controles
Gelderland	3 controles
Limburg	1 controle
Utrecht	geen controles

Er zijn blijkbaar nog steeds plaatsen in Nederland, waar het schijnbaar slechts sporadisch onweert!

Geconstateerde gebreken

Een veel voorkomend gebrek was een te hoge weerstand tussen de roeden onderling en tussen de roeden en de bovenas. Vaak ook bleek de verbinding tussen roede en ringleiding het zwakke punt door slechte klemmen of kabels. Een enkele maal werd een te hoge aardingsweerstand geconstateerd.

Daarentegen is het verheugend, dat diverse installaties aan de gestelde eisen bleken te voldoen. Men kreeg daarbij alleen wel het advies om een potentiaalvereffening of een overspanningsleiding aan te brengen. Dit advies werd overigens bij veel meer installaties gegeven.

Doel van de bliksemafleidercontrole

Het doel van de bliksemafleidercontrole is het opmaken van een volledig, onpartijdig en deskundig rapport over de toestand, waarin zich de gekeurde installatie bevindt. Hierbij wordt speciale aandacht besteed aan de eisen, waaraan de installatie moet voldoen, omdat het een installatie van een molen is.

Installatiebureau's voeren dergelijke specifieke controles nl. soms niet uit.

De Gildekeuring wordt volledig overeenkomstig de voor molens gestelde norm NEN 1014 uitgevoerd. De keuringsperiode ligt zo tussen april en oktober. Reparaties worden niet verricht; dat is werk voor de installateur. Omdat de keuring gratis is en moet worden gezien als een service van het Gilde aan zijn leden, is het noodzakelijk, dat de te controleren molen wordt bemalen door een Gildelid.

Het opgemaakte rapport heeft geen juridische waarde bij een schadeclaim aan brandverzekeringen, als er door blikseminslag schade is ontstaan. Hiervoor kunnen alleen rapporten van erkende installateurs dienen. Het Gilderapport heeft alleen aanvullende waarde en is soms nauwkeuriger en uitgebreider dan het installateursrapport.

Gang van zaken bij keuringsaanvraag en controle

De aanvragen voor een controle dienen te worden verzonden naar de coördinator. Dat is de heer D.J. Abelskamp, Laan 1940-1945 no. 2, 7231 GL Warnsveld.

De aanvrager is de vrijwillig molenaar van de molen en hij moet Gildelid zijn. Voor de aanvraag kan het hieronder afgedrukte formulier dienen. Het is van belang, dat daarop **alle gevraagde gegevens** worden opgegeven, zoals de adressen van de molen, de molenaar en moleneigenaar met hun telefoonnummers. De molen moet makkelijk te vinden zijn en de vrijwillig molenaar moet makkelijk te bereiken zijn. Daarom moet de aanvraag **schriftelijk** worden ingediend.

Vermelden:

- Naam, adres en telefoonnr. van de vrijwilliger
- Het adres van de molen
- Naam en adres van de eigenaar (i.v.m. toezending rapport)

De aanvragen worden per regio gebundeld, zo mogelijk in groepjes van vier molens, zodat zo'n groepje op één dag door de controleur kan worden afgewerkt. Neem daarom contact op met collega-molenaars bij U in de buurt en probeer ook hun molens in een controlebezoek te betrekken. Dit om kilometerkosten te beperken. Uw aanvragen worden door de coördinator aan de regiocontroleur toegezonden.

Afspraak controledatum

De regiocontroleur maakt telefonisch een afspraak met de vrijwillig molenaar over datum en tijd van het controlebezoek. De vrijwilliger dient bij dit bezoek aanwezig te zijn i.v.m. het ronddraaien van het gevlucht.

Verzending meetrapporten

De controleur stuurt de rapporten naar de coördinator, die ze vermenigvuldigt en kopieën stuurt naar de moleneigenaar, de vrijwilliger en naar De Nederlandsche Molen. Een afschrift blijft in het archief.

Een goede bliksemafleiderinstallatie kan van levensbelang zijn voor Uw molen. Maak daarom gebruik van de onpartijdige en deskundige keuringsmogelijkheid, die het Gilde U biedt.

Aanvraagformulier

Ondergetekende:.....
Naam:.....
Adres:.....
Postcode en Woonplaats:.....
Telefoon:.....
vraagt hiermede een bezoek aan voor het controleren van de bliksemafleiderinstallatie van de molen:
Naam:.....
Adres:.....
Standplaats:.....
De molen is eigendom van:.....
Naam:.....
Adres:.....
Postcode en Woonplaats:.....
Nader bericht van de regiocontroleur wordt afgewacht.
Datum:.....
Ondertekening:

D. Abelskamp

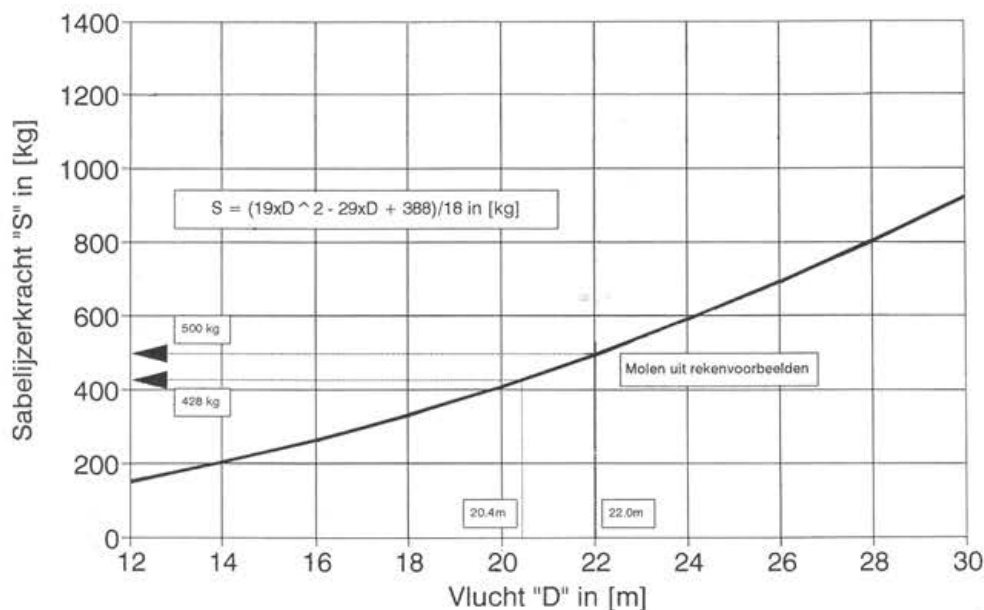
Krachten in sabelijzers naar vluchtlengten

In de voorgaande Gildebrief (96/4) kondigde ik aan voor Gildebrief 97/1 een artikel te zullen schrijven over de grenzen, waarbinnen de totale remkracht van een molen globaal kan worden aangetast door het gebruik van een vangketting met een iets ander gewicht. Schrijvende weg ben ik echter van gedachten veranderd over de volgorde, waarin de reeks artikelen over de vang het beste aan de lezers zou kunnen worden gepresenteerd. Daarom stuur ik nu eerst een artikel, waarin, op basis van de tabel op blz. 112 van de "Opleiding tot watermolenaar" van J. den Besten, eerst de grafiek "Sabelijzerkrachten naar vluchtlengten" wordt geïntroduceerd. In Gildebrief 97/2 zal ik hierop aansluitend dieper ingaan op het gebruik van deze grafiek. In een daar weer op aansluitend derde artikel zal ik uitleg geven over het benodigde remmend koppel bij verschillende vluchtlengten. Het door mij oorspronkelijk voor Gildebrief 97/1 bedoelde onderwerp zal tenslotte als sluitstuk dienen van deze reeks van vier artikelen.

In mijn vorige artikel hebt U kunnen lezen, hoe het bedieningsmechanisme van de vang elke kracht op de vangketting bij de meeste molens 12 tot 36 maal versterkt aan het sabelijzer doorgeeft. Tegen iedere verwachting in bleek er daarbij echter nauwelijks een logische samenhang te bestaan tussen de hoeveelheid krachtversterking in het lichtwerk van de

SABELIJZERKRACHTEN NAAR VLUCHTLENGTEN

(gemiddelde waarden)

vang en de afmeting van de vlucht van de molen. Doordat er in het bedieningsmechanisme van de vang zo'n grote hefboomoverbrenging zit, kan zelfs een betrekkelijk klein gewichtsverschil in de vangketting al tot een behoorlijk groot vangkrachtverlies leiden. Vooral molens met een grotere dan gemiddelde hefboomverhouding in het lichtwerk van de vang en tegelijk een vrij lage sabelijzerkracht kunnen bij montage van een iets zwaardere vangketting gemakkelijk een fors vangkrachtverlies oplopen.

Daarbij zijn verliezen van 18% of meer niet uitzonderlijk. In het navolgende artikel zal dit verder worden gefundeerd.

("Praktijk"-voorbeeld)

Daartoe is hieronder de tabel met de meest relevante afmetingen van de in het vorige artikel genoemde molens uit het Groot Algemeen Moolenboek nog eens afgedrukt.

Afbeelding nummer	Molentype	Functie	Vlucht	Diameter bovenwiel	Hefboomverhouding
XV	8-kant	snuifmolen	14.15 m	1.95 m	1:151/2
XIX	8-kant	volmolen	23.90 m	2.65 m	1:15
XXXVII+VIII	8-kant	houtzaagmolen	20.40 m	2.50 m	1:36
Tabula II	8-kant	papiermolen	23.50 m	3.05 m	1:28

Hieruit zullen we met name de gegevens van de houtzaagmolen in dit artikel meer in detail bekijken. De vraag is, hoe gevoelig de vangkracht van deze molen, met een hefboomverhouding 1:36 in het lichtwerk van de vang, bij een vlucht van 20.40 m, is voor kleine veranderingen van het gewicht van de vangketting.

Daarnaast gebruiken we de gegevens uit onderstaande tabel "Krachten in sabelijzers naar vluchtlengten" uit de "Opleiding tot watermolenaar" van de hand van ing. J. den Besten.

Krachten in sabelijzers naar vluchtlengten.....in [kilogrammen]

	Vlucht in [meters]								
Molen	22.0	23.0	23.68	25.0	25.60	26.0	26.5	27.0	28.0
"De Schoolmeester"	327	357	379	422	442	456	474	493	530
"De Loenderveense"	438	479	508	566	594	612	636	660	710
"De Oude Doorn"	543	593	628	700	734	757	787	817	878
"De Spengense"	549	599	635	708	742	766	796	826	888
"De Zandwijkse"	627	685	726	809	849	875	909	944	1015
Gemiddeld	497	543	575	641	660*)	693	720	748	804

De onderaan in de tabel genoemde **gemiddelde waarden** kunnen vrij aardig worden beschouwd als maatstaf voor **normale waarden** bij het beoordelen van de aanwezige hoeveelheid sabelijzerkracht, in verhouding tot de roedelenlengte van een molen. In de bijgaande figuur zijn deze gemiddelde waarden ook in grafiekvorm weergegeven. De getrokken lijn in de grafiek geeft het verloop weer van die in de laatste regel van de tabel genoemde gemiddelde sabelijzerkrachten bij een roedelenlengte, die varieert van 12 tot 30 m. Met behulp van deze grafiek is ook voor molens met tussenliggende roedelenlengten in één oogopslag te zien, hoe groot de sabelijzerkracht daarbij normaliter zou moeten zijn.

Zo valt ook af te lezen, dat de houtzaagmolen uit het Groot Algemeen Moolen-Boek met z'n vlucht van 20.4 m, een sabelijzerkracht van ongeveer 428 kg moet hebben gehad. Stel nu, dat dit inderdaad het geval is geweest, dan is op grond van dit gegeven gemakkelijk uit te rekenen, dat deze houtzaagmolen bij een extra vangkettinggewicht van 21/2 kg **) al 21/2x36 = 90 kg sabelijzerkracht verloren zou hebben; dat is 90/428x100% = 21% ! Dit hoge verliespercentage bevestigt de conclusies uit de aanhef van dit artikel. Vooral molens met een grote hefboomverhouding in het bedieningsmechanisme van de vang en tegelijkertijd een betrekkelijk lage sabelijzerkracht, kunnen zelfs door een kleine verandering van het vangkettinggewicht al enorm veel vangkracht verliezen. Dit onderstreept nog eens, hoe belangrijk het is om bij montage van een

nieuwe vangketting om vooral goed na te gaan in hoeverre de nieuwe vangketting de vangkracht van Uw molen zou kunnen aantasten, teneinde de hoeveelheid ballastgewicht achter op de vangbalk daaraan aan te passen, alvorens U deze nieuwe vangketting aan de wipstok hangt.

Tenslotte is uit de grafiek "Sabelijzerkrachten naar vluchtlengten" ook nog af te lezen, dat de eerder genoemde sabelijzerkracht van 500 kg voor de molen uit de rekenvoorbeelden in de vorige Gildebrieven (met een vlucht van 22 m) heel dicht bij de door de heer Den Besten genoemde 'normale waarde' van 497 kg ligt. Dit bevestigt, dat de uitkomsten van de berekeningen uit de voorgaande artikelen de werkelijkheid goed benaderen.

In mijn volgende artikel meer over het gebruik van de sabelijzerkracht als maatstaf voor het beoordelen van de remkracht van een molen.

*) Hier is bij de berekening van de gemiddelde sabelijzerkracht blijkbaar een vergissing gemaakt. Optelling van de sabelijzerkrachten in de kolom voor een vlucht van 25.6m en het delen van de som ervan door 5 levert een gemiddelde van 672 op i.p. 660.

**) Volgens DIN 5684 T3 is het gewichtsverschil bij overgang van een ketting met de kleinste schalmdikte van 7 mm uit deze norm naar de op één na kleinste schalmdikte van 8 mm al een gewichtsverschil van 21/2 kg bij een kettinglengte van 8.33 m.

Alan Kuilder

Vrijwillige molenaars voor watergedreven molens

In de 25 jaar, dat het GvVM nu bestaat, is vrijwel alle aandacht uitgegaan naar de windmolens. De watermolens (Lees hier "door water aangedreven molens") hebben al die jaren zowel figuurlijk als letterlijk in de schaduw gestaan van de in het landschap zo opvallende wiekendragers. Weliswaar is met de start van de (samen met het Ambachtelijk Korenmolenaarsgilde opgezette) korenmolenaarscursus de aandacht ook enigszins verschoven naar de water-korenmolens, maar algemeen heeft dit type molen weinig aandacht gekregen. Mogelijk is de oorzaak daarvan, dat ze slechts in het (dunner bevolkte) zuiden en oosten van ons land voorkomen; alleen in Limburg, Brabant, Gelderland en Overijs-

sel. De laatste jaren vindt er echter een kentering plaats. Verschillende watermolens werden of worden gerestaureerd. Maar net als in het verleden bij de windmolens zijn er nauwelijks nog (oude) beroepsmolenaars, die de weer draai- en maalvaardige watermolens kunnen bemannen. Zo ontstond ook hier behoefte aan vrijwilligers en aan een opleiding tot watermolenaar. Na overleg met DHM sprong het Gilde hierop in, omdat al snel onderkend werd, dat de bestaande opleiding tot vrijwillig (wind)molenaar maar voor een klein deel aansluit op de opleidingsbehoefte van de watermolenaar.

Medio '95 kwam het Gilde tot de vorming van een werkgroep, bestaande uit leden van het bestuur, de

lesstofcommissie, vertegenwoordigers van de vier betrokken afdelingen en de examencommissie van DHM. Door de vertegenwoordigers van de afdelingen werden potentiële instructeurs voorgedragen. Na het definiëren van de doelstellingen werd de opleidingsvorm opgezet en verder ingericht. Inmiddels is de opleiding geheel vastgesteld en zijn met het bestuur van DHM en de examencommissie afspraken gemaakt over de examens. Ik ga hierbij kort in op deze opleiding:

Deze bestaat uit een aantal modules, die ieder een afgebakend onderwerp behandelen. De modules zijn echter ook apart toetsbaar. De leerling moet na het bestuderen van de voorgeschreven lesstof een aantal opdrachten uitwerken in de vorm van een werkstuk. Het doel hiervan is, dat de leerling zich de bestudeerde lesstof in de praktijk eigen maakt. De instructeur heeft hierbij een belangrijke begeleidende rol. Voor het uitwerken van de opdracht moet de kandidaat ook daadwerkelijk molens bezoeken. Voor de lesstof wordt de leerling in eerste instantie verwezen naar de bestaande literatuur (in verschillende boeken), maar het doel is om ook hier te komen tot een "basiscursus"-achtige bundeling van de lesstof. Een groot gedeelte hiervan is overigens al in concept klaar. Gezien de schaalgrootte van deze opleiding zullen we met het starten van de opleiding niet wachten totdat de basiscursus klaar is. In feite is men als proefproject in Limburg al met de opleiding van een groep leerlingen begonnen, omdat de behoefte aan opleiding daar groot was. Verschillende instanties, onder welke moleneigenaren en waterschappen, hebben daarop al enthousiast gereageerd.

De instructeurs zijn ook al benoemd. Het zijn de heren E. van Bussel voor Noord-Brabant, J. Meessen voor Limburg, J. Derkman voor Overijssel en K. de Jonge voor Gelderland.

Verdere gegevens over de opleiding zijn terug te vinden in de toelichting op het voorstel tot wijziging van Statuten, Huishoudelijk Reglement en Procedure & Regels, elders in deze Gildebrief. Dit voorstel wil het bestuur in de komende Algemene Ledenvergadering ter goedkeuring voorleggen. Nog een opmerking hierbij: vanwege het afwijkend karakter van watergedreven molens wordt voorgesteld om aparte Procedure & Regels te maken voor de opleiding van vrijwillige molenaars voor watergedreven molens.

namens het bestuur, Gerard Sturkenboom

Een Groningse vrijwilliger met een grote V

Per 1 januari jl. trad de heer T. de Jong terug uit het afdelingsbestuur van de provincie Groningen. Niets bijzonders misschien, want sinds er vanaf het begin der jaren '80 afdelingsbesturen zijn bij het Gilde, wisselen de samenstellingen daarvan regelmatig. Als contactpersoon voor de afdelingen bin-

Noordlaren "De korenschroef"

nen het bestuur verzorg ik de correspondentie m.b.t. aanstellings- en bedankbrieven. Zo heb ik ook aan de heer de Jong namens het bestuur een bedankbrief geschreven. In dit geval kregen we een reactie terug. Deze reactie wil ik graag ook in de jubileum-Gildebrief plaatsen, omdat hij model staat voor het vele vrijwilligerswerk binnen het Gilde, dat die naam ook bewust zo voert!

De Jong schrijft in deze korte reactie, dat hij al in juni '73 examen deed, als eerste in Groningen. Omdat hij niet slaagde, was hij wat dat betreft in Groningen ook de eerste! Na 3 maanden (dat kon toen blijkbaar nog) slaagde hij alsnog in Ommen op "De Lelie". Sindsdien draait hij met "De Korenschoof" te Noordlaren, dus al bijna 25 jaar. Ook bij de organisatie van de Groningse vrijwilligers is De Jong al die tijd betrokken geweest. Verder heeft hij veel gedaan voor het molenbehoud en -herstel in Groningen.

25 jaar actief als vrijwilliger: mogen wij daar even bij stilstaan? De Jong heeft zich nu teruggetrokken uit het afdelingsbestuur; hij heeft bedankt. Maar wij bedanken hem! Hij is een vrijwilliger, die model staat voor velen binnen onze vereniging: een vrijwilliger met een grote V!

Gerard Sturkenboom

Wijziging telefoonnummer Pelmolen Rijssen

Sinds 2 december 1996 heeft pelmolen "Ter Horst" te Rijssen een volkomen nieuw telefoonnummer. Dit in verband met een nieuwe ISDN telefooncentrale van de gemeente Rijssen. Het nieuwe telefoonnummer is:

0548 - 538237

Bezoekersinformatie

De molen is gedurende het seizoen van april t/m oktober voor bezoek geopend op werkdagen van 9.00 uur tot 12.00 uur en van 13.00 uur tot 16.00 uur. Op zaterdag is de molen gedurende dat seizoen eveneens vaak geopend, maar voor een bezoek op een zaterdag wordt U aangeraden eerst even te bellen om er zeker van te zijn, dat er iemand aanwezig is. Op zon- en feestdagen is de molen gesloten.

Voor groepen van meer dan 10 personen worden gedurende het gehele jaar rondleidingen verzorgd, maar dan wel **uitsluitend op afspraak**. Voor een bezoek op een werkdag kunt U een telefonische afspraak maken door de molen te bellen (tel. 0548-538237) of de VVV (0548-520011). Voor een bezoek op een zaterdag kunt U de coördinator van de vrijwillige molenaars bellen (tel. 0546-564965).

U kunt de bezichtiging van de molen overigens combineren met een vaartocht op de Regge in een

zgn. Enterse zomp. Deze combinatie kan alleen worden geboekt bij de VVV Rijssen (tel. 0548-520011).

L.T. Smit, Rijssen

Oost-Groninger Molenda- gen

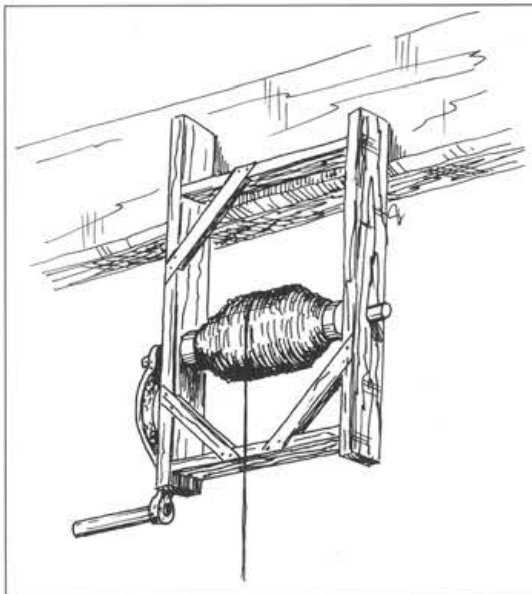
De vereniging "Molenwerkgroep Oost-Groningen" stelt U in de gelegenheid om de molens in de regio te bezoeken door deze op diverse dagen open te stellen. De molenaar zal dan aanwezig zijn om uitleg te geven. De hieronder genoemde molens zullen geopend zijn van 10.00 - 12.00 uur en van 13.00 - 16.00 uur.

3 mei	korenmolens te Winschoten
10 mei	Nationale Molendag
17 mei	korenmolen "De Korenbloem" te Vriescheloo
	standerdmolen te Ter Haar
zo 25 mei	korenmolen te Ganzedijk bij Finsterwolde
31 mei	korenmolen "De Korenbloem" te Vriescheloo
	watermolen Weddermarke
7 juni	korenmolen "De Onrust" te Oude Pekela

Wat was dat voor een molenzaak?

De hefboom met daarnaast een staander voorzien van gaten t.b.v. een borgpen, zoals getoond in de vorige Gildebrief, kan men alleen aantreffen in een door water aangedreven molen. Het water, dat een dergelijke molen in beweging brengt, moet worden gedoseerd. De molen heeft nl. maar een bepaalde hoeveelheid water per minuut nodig om haar werk naar behoren te kunnen doen.

De watertoevloed wordt geregeld met een schuif, de zgn. maalsluis. Bij veel watermolens moet de molenaar naar buiten om achter het rad de schuif open te zetten met behulp van een wrikhout, een lier of iets dergelijks. In sommige molens echter kan men de maalsluis van binnenuit bedienen. De afbeelding toont een dergelijke installatie, waarbij de molenaar de schuif kan openen, sluiten of bijstellen, zonder het maalkoppel in de steek te hoeven laten.

14 en 15 juni	Groninger Molenweekend
21 juni	standermolen te Bourtange
28 juni	standermolen te Ter Haar
	korenmolens te Winschoten
zo 6 juli	korenmolens te Ganzedijk
12 juli	korenmolens "De Noordstar" te Noordbroek
	korenmolens "De Onrust" te Oude Pekela
19 juli	korenmolens te Winschoten
zo 27 juli	standermolen te Ter Haar
2 augustus	korenmolens "De Onrust" te Oude Pekela
9 augustus	korenmolens "De Noordstar" te Noordbroek
zo 17 augustus	korenmolens te Ganzedijk
23 augustus	korenmolens te Winschoten
	standermolen te Bourtange
30 augustus	korenmolens "De Korenbloem" te Vriescheloo
	standermolen te Ter Haar
	watermolen Weddermarke
6 september	korenmolens "De Onrust" te Oude Pekela
	standermolen te Bourtange
13 september	Nationale Monumentendag
20 september	korenmolens te Ganzedijk
27 september	korenmolens te Winschoten
30 september	korenmolens "De Noordstar" te Noordbroek

Poldermolens "De Dellen" en poldermolens de "Westerse molen" te Nieuw-Scheemda zullen in die periode elke maandagavond van 19.00 uur tot het donker wordt voor publiek geopend zijn.

Poldermolens "De Goliath" te Uithuizermeeden is elke zaterdag geopend van 13.30 - 17.00 uur.

Korenmolens "Aeolus" te Farmsum (Delfzijl) is elke dinsdag- en dondermiddag geopend, behalve tijdens de schoolvakanties.

Voor vragen of inlichtingen kunt U contact opnemen met: Mevrouw G.G.I. Koster-Westervaarder (tel. 0597-424045).

Groninger Molenweekend

De Stichting "De Groninger Molen", De Vereniging "Vrienden van de Groninger Molens" en de afdeling Groningen van het GvVM organiseren op 14 en 15 juni a.s. weer een Groninger Molenweekend. Openingstijden 10.00 - 16.00 uur. Informatie over de deelnemers is te verkrijgen bij de heer T. Kalk (tel. 050-5416386) en mevr. G. Koster (tel. 0597-424045) en bij de VVV's.

Bé Oomkens

Voorjaarsbijeenkomst afdeling Groningen

De afdeling Groningen van het GvVM nodigt leden en belangstellenden uit voor de VOORJAARSBIJEEENKOMST op woensdag 11 april a.s. om 19.30 uur in het verenigingsgebouw van de Ned. Herv. Kerk te Hoogkerk. Op de agenda:

- globaal financieel verslag.
- aanbeveling voor het voorzien in de vacature in het afdelingsbestuur (F. Graeler, 1998); het bestuur stelt voor de heer W.H. Huizenga uit Usquert.
- gedachtenwisseling.
- inleiding en instructie over zeildoek, touw, knopen en splitsen door de heer Floris Hin. Ook interessant voor molenaars van molens met zelfzwichting.

Bé Oomkens

Een Brabantse molen "mooigezet"

Ter gelegenheid van het vijftigjarig huwelijksfeest van Jo en Anna de Wilde-van Eyken, de vroegere eigenaars van molen "De Wilde" te Goirle, heeft de Werkgroep Molens in Goirle deze molen in januari "mooigezet". Jo was de laatste beroepsmolenaar, die molen "De Wilde" heeft bemalen. "Mooizetten" is een uitzonderlijke gebeurtenis voor een Brabantse molen, die aan de meesten van ons helaas ongemerkt voorbij is gegaan, omdat de leden van genoemde werkgroep ons te laat van hun plannen daartoe in kennis hebben gesteld. Daardoor kon hiervan geen melding meer worden gemaakt in Gildebrieff 96/4.

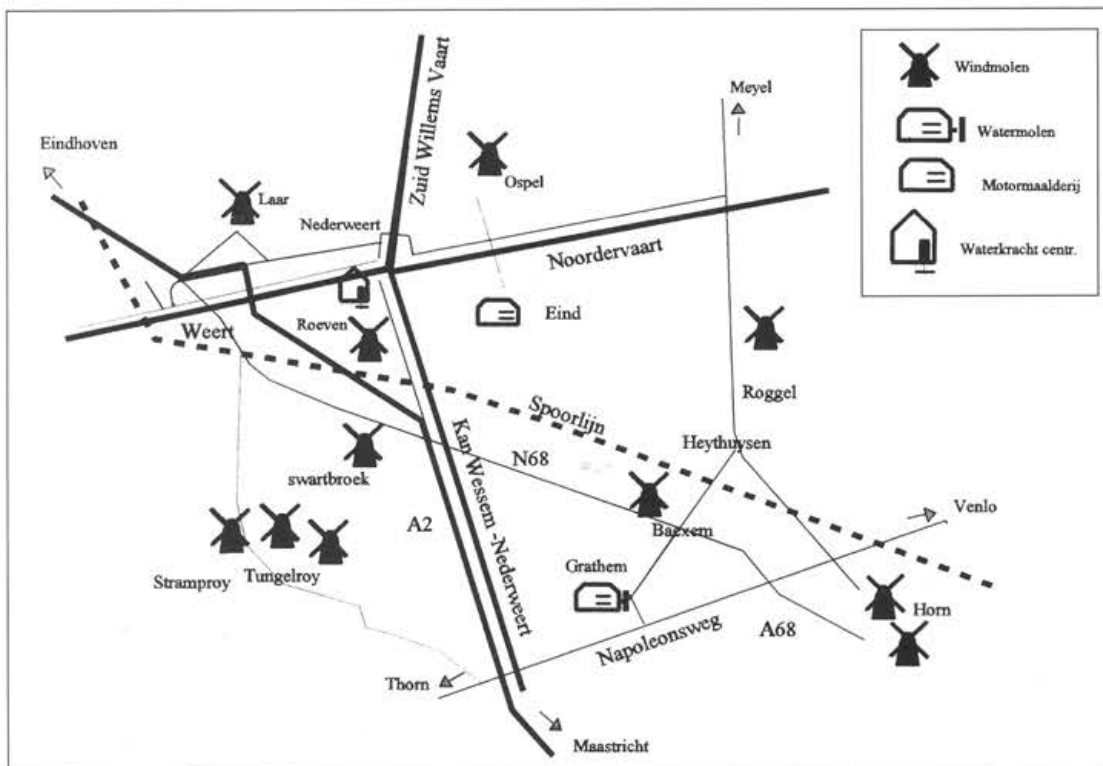
Jan v.d. Vlies

Open dag rond Stramproy en Roggel

op molens in Stramproy, Tungalroy, Weert, Nederweert, Ospel, Roggel, Baexem, Grathem en Horn.

Op zondag 23 maart is er een open dag op de molens van onze regio. Er is een speciale route uitgezet langs 12 molens, een motormaalterij en een waterkracht centrale.

Een groot aantal vrijwilligers stelt U dan in de gelegenheid een kijkje te nemen in een voorbij technisch tijdperk. De molens, machines en werktuigen die U tegenkomt waren voor onze grootvaders nog

het toppunt van vernuft, maar nu lijken het welhaast dingen uit de prehistorie.

Alle molens zijn in prima conditie en zullen als het enigszins mogelijk is draaien en malen. Voor de windmolens geldt natuurlijk dat het voldoende moet waaien.

Een uitgebreide beschrijving van de route is verkrijgbaar op de deelnemende molens. De openingstijd is van 11.00 tot 16.30 uur

Contact adres:

J.v.Woezik,
Koolweg 42,
5759 PZ Helenaveen,
Tel 0493 539336,
Kant.uren 040 2763335,
Of
F.Verstappen 9,
Mauritsstraat 115,
6096 CA Grathemf,
Tel 0475 452397.

EEN MERKWAARDIG MOLENTJE

Zomer 1996 kwam ik in contact met het museum op Læsø, een eiland ter grootte van Ameland ten oosten van de noordpunt van Jutland (Denemarken). Het museum beschikt over een molentje, maar niemand kon of durfde ermee te draaien.

Er werd afgesproken, dat ik in de herfstvakantie een week zou meehelpen een aantal mensen wegwijs te maken op deze molen. Ik had een jaar eerder met een dergelijk molentje gedraaid in het Openluchtmuseum in Kopenhagen. Het type molen was me dus niet onbekend.

Op het eiland waren in de hoogtijdagen (begin vorige eeuw) een kleine honderd (!) van deze molens aanwezig, waarvan er nu nog één (!) over is. Deze

molen is haast een "replica" te noemen. Van de oorspronkelijke molen zijn alleen het bovenwiel, de vangbalk, de pasbalk, een paar klampen en de stenen nog origineel. De rest is nagebouwd van de restanten van de oorspronkelijke molen. De molen is omstreeks 1985 herbouwd en heeft eigenlijk nooit gedraaid.

Zoals uit de foto's blijkt, gaat het hier om een standerdmolen. De vier kruisplaten (20x25 cm) liggen twee aan twee met enige tussenruimte naast elkaar op de keien, die half in de grond zijn ingegraven. Er zijn dus geen gemetselde teerlingen. De stander wordt aan de onderzijde "opgesloten" door deze kruisplaten. Van elk van de kruisplaten

gaat één steekband naar de zetel, waaraan ook de standaard (38x38 cm) is bevestigd (zie afb. 1). Vergelijk de afmetingen met die van het plastic kratje, dat dient als opstapje naar de kast, als het trapje van vier treden niet boven één van de kruisplaten staat.

De paal, die achter uit de kast steekt, is een ongeveer drie meter lange staart, waarmee je de hele kast heel licht kunt rondduwen (kruien). Deze staart dient tevens als bevestiging van het trapje. Aan de andere kant hangt het trapje aan een dikke lat, die ook als leuning dienst doet.

De kast is 1.70 m breed en 2.00 m lang (buitenwerks). Binnen is er dan ook niet al te veel ruimte. Van deze ruimte wordt zeker de helft ingenomen door het maalkoppel (afb. 2), waarbij meelkuip, kaar en schuddebak zijn verwijderd.

Volgens oude molenaars van het eiland legde men vroeger de ligger op een laag klei, maar bij deze molen was dat niet het geval. De loper - evenals de ligger van graniet en met een recht pandscherpsel - heeft een diameter van 70 cm, een grootste dikte van 13 cm en twee zwelggaten. De loper is in het midden duidelijk dikker dan aan de rand. Verder is hij niet geheel rond, maar heeft op één plaats een uitstulping, die het meel naar de meelpijp duwt. Er is dus geen afzonderlijk jagertje. Deze constructie vergt echter een heel nauwkeurige (en daardoor lastige) afstelling van de loper en de meelkuip ten opzichte van elkaar.

Het kaar staat tegen de linkerwand en de schuddebak loopt evenwijdig aan de voorzijde van de kast. Het lichtwerk bevindt zich tegen de rechter wand van de kast. De vangbalk is op afb. 2 aan de rechterzijde nog gedeeltelijk zichtbaar.

Vlak boven de schuddebak zit de schijfloop, die direct op het bovenwiel loopt. De ijzerbalk dient tevens (d.m.v. een kort balkje naar de voorzijde van de kast) als bevestiging van het vaste deel van de stalen bandvang (zie afb. 2).

Het is een vrij gecompliceerde klus om het maalkoppel uit het werk te zetten. De ijzerbalk, die met een paar haken aan de zijkant van de kast zit (Je kunt eigenlijk niet spreken van steenlijsten), moet daarvoor worden verwijderd, maar ook de bevestiging van de vang moet worden losgenomen. Het gevlucht moet dan zo staan, dat de grootste platte kant van de bovenas naar beneden is gericht. Pas dan kan de ijzerbalk worden opgelicht en naar achteren worden geschoven om de schijfloop vrij te maken uit het lager.

Om de bovenste helft van het bovenwiel loopt de reeds genoemde stalen bandvang. Deze was veel te smal en had een diepe gleuf in het bovenwiel gesleten en liep buitengewoon slecht. Deze winter zal er een nieuwe, bredere vang worden gemaakt. Om het bovenwiel niet meer te beschadigen met normaal vangen werd daarom met "de staart" gevangen. Bij een dergelijk klein molentje en een slechte vang een prima oplossing, die uitstekend voldeed. Als je tegen de staart leunde ging de kast al om.

De molen is voorzien van een houten bovenas en houten roeden. Deze roeden zitten met zeer dunne wiggen en verder met keerklossen opgesloten in de askop (afb. 3). Het halslager is een zelfgemaakt lager. Er ligt een ijzeren band rond de bovenas en er

zijn een paar bronzen halve schalen half op en half in de windpeluw bevestigd. Omdat de molen 10 jaar heeft stilgestaan, had zich veel roest gevormd (een waterhol ontbreekt en het pothok is ook aan de korte kant). We hebben het lager zeker een keer of tien schoongemaakt en opnieuw in het vet gezet en dat zal nog een aantal malen moeten gebeuren. Maar aan het eind van de week waren we toch zover, dat de molen de hele dag voor de prins kon draaien. Om het maalkoppel te trekken was er nog wat te weinig wind.

Het gevlucht heeft een totale lengte van 6 meter en wordt "opgezeild" met drie houten borden op elke wiek. Voor de foto (afb. 4) hebben we elk van de wieken van een andere zwichtmogelijkheid voorzien. De totale breedte van het gevlucht is 95 cm.

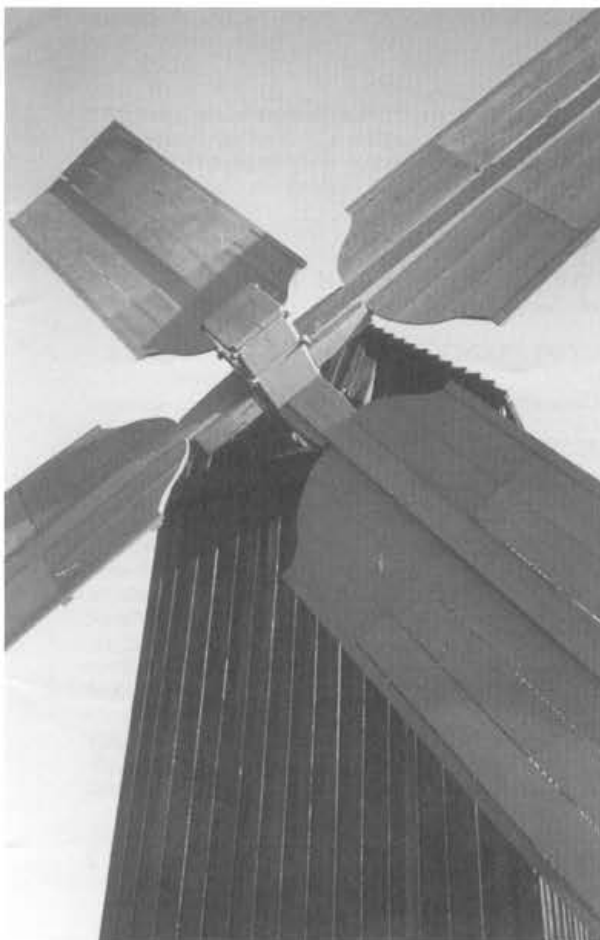
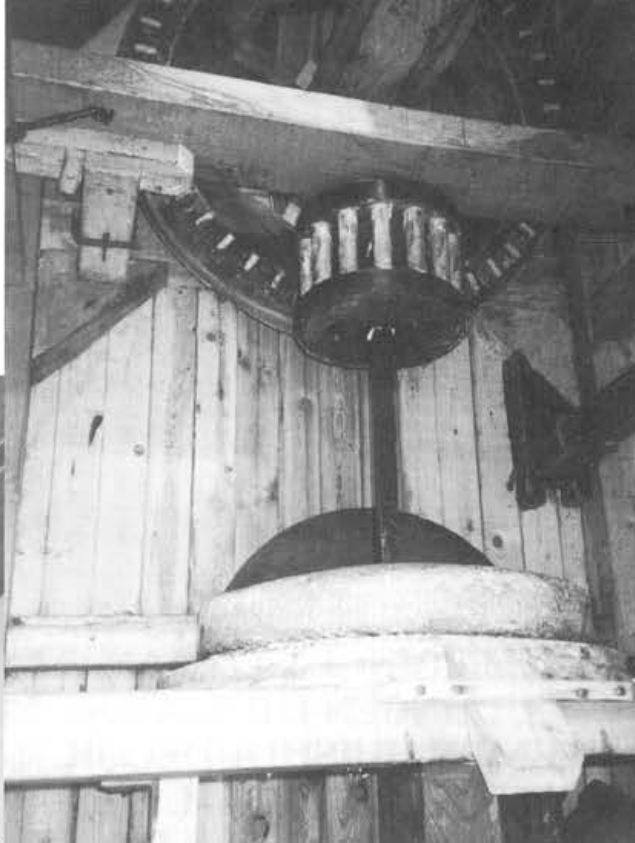
Al met al een interessant molentje.

Kees Spithorst

afb. 1 Vier kruisplaten en acht - enkele - steekbanden.

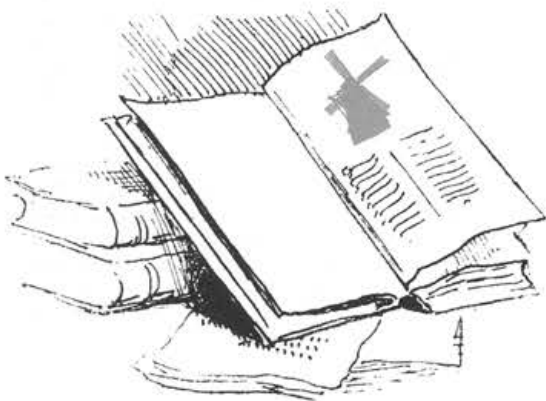
afb. 2 Het binnenwerk van de standermolen.

afb. 3 De houten askop en het gevlucht in detail.

afb. 4 Het gevlucht heeft diverse zwichtmogelijkheden

WIJZIGINGEN EN AAN- VULLINGEN OP STATU- TEN EN HUISHOUELIJK REGLEMENT I.V.M. DE INRICHTING VAN DE OPLEIDING VAN VRIJ- WILLIGE MOLENAARS VOOR WATERGEDREVEN MOLENS

STATUTEN (ref. februari 1993)

DOEL

Artikel 2

Toevoegen:

1. "...die in goede staat verkerende doch buiten bedrijf zijnde **zowel wind- als water(gedreven)-molens** willen laten..."

LIDMAATSCHAP

Artikel 4

Toevoegen:

- i. Leden in opleiding voor watergedreven molens "WO"
- j. instructeur-vakmolenaars voor watergedreven molens "WI"

OMSCHRIJVING DER LEDEN

Artikel 5

Toevoegen:

8. Leden in opleiding voor watergedreven molens zijn zij, die de opleiding voor vrijwillig

molenaar voor watergedreven molens volgen. Naast de algemene opleiding voor windmolenaars kent de vereniging een aparte opleiding voor molenaars voor watergedreven molens.

9. Een instructeur-vakmolenaar voor een watergedreven molen is hij, die als beroep het vak van molenaar uitoefent, eventueel in deeltijd, en die bereid is instructie te geven aan de leden in opleiding voor watergedreven molens.

CONTRIBUTIE

Artikel 6

Wijzigingen:

Alle leden, met uitzondering van die, genoemd in artikel 4, onder a, onder e, onder f **en onder j**, betalen een door de algemene vergadering vastgesteld bedrag als contributie aan de vereniging.

HUISHOUELIJK REGLEMENT (ref. februari 1993)

DE OPLEIDING

Artikel 4

Toevoegen:

7. De structuur van de opleiding van vrijwillig molenaar voor watergedreven molens is afwijkend van de algemene opleiding voor windmolenaar.
De opleiding bestaat uit modules, waarbij onder module wordt verstaan een afgeronde hoeveelheid leerstof, die apart te toetsen is. Het bereiken van de doelstellingen gebeurt o.a. door het bestuderen van een voorgeschreven hoeveelheid lesstof, waarna opdrachten dienen te worden uitgevoerd. Hierover moet schriftelijk verslag worden gedaan, hetgeen resulteert in een totaal werkstuk. Dit werkstuk dient naast het onder 5. genoemde maalboekje te worden bijgehouden en wordt als deel van het examen beoordeeld.

AANMELDEN VOOR HET EXAMEN EN HEREXAMEN

Artikel 7

Toevoegen:

3. "...en een verklaring van zijn of haar instructeur(s)."
Bij aanmelding voor het examen voor watermolenaar dient tevens het werkstuk met de totale uitwerking van de voorgeschreven opdrachten te worden ingediend.
4. (oud) ("De gang van zaken rond de examens...") wordt 5.
4. (nieuw)
Kandidaten voor het examen van watermolenaar worden door de instructeurs rechtstreeks

bij het bestuur aangemeld voor het exa-men. Zij hoe-
ven geen toelatingsexamen te doen.

TOELATINGS-EXAMENS

Artikel 8

Hieraan toevoegen:

(alléén bij windmolenaars).

DE EXAMENS

Artikel 9

Toevoegen bij 4.

"...en de verkregen informaties."

De toelatingscommissie behandelt ook de toelating van kandidaten voor de watermolenexamens. Daarvoor zijn aan de examencommissie enkele examinatoren voor watermolenaarsexamens toegevoegd.

VOORSTEL VOOR APARTE PROCEDURE EN
REGELS (BIJLAGE NO. 3 BIJ STATUTEN EN
HUISHOUDELIJK REGLEMENT) I.V.M. DE
INRICHTING VAN DE OPLEIDING VAN VRIJWIL-
LIGE MOLENAARS VOOR WATERGEDREVEN
MOLENS

PROCEDURE EN REGELS *)

**voor de opleiding van molenaars voor water-
gedreven molens**

**PROCEDURE (voor de opleiding van
molenaars voor watergedreven molens)**

**) Opmerking: Het Gilde van Vrijwillige Mole-
naars wil geen onderscheid maken tussen man-
nelijke of vrouwelijke molenaars of leerlingen.
Als in de PROCEDURE EN REGELS "hij" en
"zijn" worden gebruikt, dan is dit alleen maar
gedaan vanwege de leesbaarheid. U kunt hier
ook "zij" en "haar" lezen.*

- P1 De kandidaat, die voor het examen geschikt
wordt geacht, wordt aangemeld door zijn
instructeur d.m.v. van een aanbevelingsbrief.
- P2 Aanmelding voor het examen kan te allen tijde
geschieden, doch voor de examens zijn wel
sluitingsdata vastgesteld. Deze sluitingsdata
zijn:
- A. 15 februari van ieder jaar voor de examens, te
houden in het voorjaar.
 - B. 15 juli van ieder jaar voor de examens, te hou-
den in het najaar.
- P3 Bij aanmelding zendt de instructeur de maal-
boekjes inclusief het gele voorblad, alsmede
het volledig ingevulde examenbegeleidingsfor-
mulier en het volledige werkstuk met uitge-
werkte opdrachten naar de examencoördina-

tor van het Gildebestuur.

Tevens kan deze opgave vergezeld gaan van
een opgave van de molen(s), beschikbaar voor
het houden van landelijke examens. Als de
kandidaat op een bepaalde dag niet in de gele-
genheid is examen te doen, dient dit vermeld
te worden.

- P4 In geval van een opgave voor herexamen dient
de instructeur vóór de bij P2 genoemde slui-
tingsdata de maalboekjes van de kandidaten
op te sturen. In deze maalboekjes dienen de
activiteiten van de desbetreffende kandidaten,
die hebben plaatsgevonden in de periode tus-
sen het voorgaande examen en het herexa-
men, aangetekend te zijn.
Bij de watermolenaarsopleiding zijn geen
gedeeltelijke herexamens van toepassing.
- P5 Tweemaal per jaar wordt de zgn. toelatings-
vergadering gehouden teneinde de toelating
tot het examen van de aangemelde kandidaten
te beoordelen. De toelatingscommissie verga-
dert in ieder geval uiterlijk twee maanden na
de sluitingsdata van de aanmelding van de kan-
didaten.
- P6 Het bestuur van het Gilde draagt er zorg voor,
dat tijdens de vergadering van de toelatings-
commissie een volledige lijst van kandidaten
aanwezig is. Deze lijst dient vergezeld te gaan
van:
- A. De maalboekjes met geel voorblad
 - B. De examenbegeleidingsformulieren
 - C. De verklaringen van de desbetreffende instruc-
teurs
 - D. Het complete werkstuk met de uitwerking van
de opdrachten
- P7 De tot het landelijk examen toegelaten kandi-
daten worden uiterlijk zes weken voor het exa-
men (persoonlijk) schriftelijk opgeroepen door
de vereniging "De Hollandsche Molen".
- P8 In alle gevallen, waarin deze procedure niet
voorziet, beslist de toelatingscommissie.

REGELS (voor de opleiding van molenaars voor watergedreven molens)

- R1 Aanmelding voor het examen van vrijwillig
molenaar voor watergedreven molens is pas
dan mogelijk, als:
- A. de kandidaat gedurende minimaal 100 uren
onder leiding van een Gilde-instructeur of een
geslaagd lid praktijk heeft opgedaan op diverse
molens.
 - B. de kandidaat bij aanmelding een maalboekje
kan overleggen met daarin aantekening van
voldoende geldige maaluren, gemaakt gedu-
rende vier volledige seizoenen, t.w. lente,
zomer, herfst en winter.
 - C. de kandidaat minimaal één jaar, direct vooraf-

gaand aan de sluitingsdatum voor opgave van het examen bij de examencoördinator van het Gildebestuur, als lid in opleiding te boek heeft gestaan bij het Gilde.

D. de kandidaat alle opdrachten heeft uitgewerkt in een werkstuk.

R2 Géén toelating tot het examen van De Hollandsche Molen vindt plaats, wanneer de kandidaat een achterstand heeft in de betaling van zijn contributie aan het Gilde.

R3 In bijzondere gevallen, indien niet geheel voldaan wordt aan de voorwaarden voor het examen, kan het Gildebestuur iemand toelaten als kandidaat tot het examen.

R4 Een kandidaat, die bij een eerder gehouden examen is afgewezen, kan door de toelatingscommissie naar een latere serie examens worden verwezen dan die, waarvoor hij is voorgedragen.

R5 Een kandidaat kan, indien nodig, als regel driemaal een volledig examen afleggen; behoudens in bijzondere gevallen, zulks ter beoordeling van de toelatingscommissie.

R6 De kandidaat, die tot het examen is toegelaten, dient er zorg voor te dragen, dat uiterlijk twee weken voor de dag, waarop het examen gehouden zal worden, het verschuldigde examengeld is ontvangen door de vereniging De Hollandsche Molen.
De examencommissie heeft het recht het examen van de kandidaten, die hieraan niet hebben voldaan, tot latere datum op te schorten.

R7 Bij voorkeur wordt op werkdagen geëxamineerd.

R8 De examen-watermolen moet aan de volgende eisen voldoen:

- A. De sluizen mogen geen gebreken vertonen.
- B. De molen met waterrad c.q. turbine moet bedrijfsvaardig zijn.
- C. Er dient zorg gedragen te worden, dat vuil uit ark (goot) of turbine verwijderd is en dat er voorzieningen getroffen zijn om vuil (bijv. hout) tegen te houden.
- D. Tijdens matige of strenge vorst of overvloedige regenval of waterafvoer worden geen examens afgenomen.
- E. Er dienen deugdelijke afzettingen bij waterrad en brug aanwezig te zijn.
- F. Bij geringe watertoevoer dient bij voorkeur het water gestuwd te worden.
- G. In of bij de molen moet een te verwarmen ruimte aanwezig zijn. De ruimte moet voorzien zijn van een tafel en een vijftal stoelen.
- H. De molen moet bij voorkeur zodanig gelegen zijn, dat deze zowel met eigen, als met openbaar vervoer redelijk goed bereikbaar is.

R9 De gang van zaken in en om de molen tijdens het examen:

- A. Als eerste vereiste geldt, dat de molen beheerd en/of bemalen wordt door een geslaagd lid van het Gilde, of door een door het Gilde aangestelde instructeur. Dit i.v.m. de verzekering van de kandidaten tijdens de oefendagen, voorafgaande aan het examen.
- B. Alvorens een molen aan te melden bij het Gilde door de vrijwilliger of het afdelingsbestuur, dient de molen gecontroleerd te worden op de punten vermeld in artikel R8.
- C. Tijdens het examen dient de molenaar aanwezig te zijn ter assistentie van de examencommissie.
- D. De molenaar of instructeur dient de kandidaten ruim de gelegenheid te geven met de examenmolen te oefenen. Het absolute minimum is vier (zater-)dagen, voorafgaande aan de examendag.
- E. Op de molen mogen tijdens het examen alléén de volgende personen aanwezig zijn:
 1. de kandidaat
 2. de leden van de examencommissie
 3. een bestuurslid van de vereniging De Hollandsche Molen of een bestuurslid van Het Gilde van Vrijwillige Molenaars
 4. de molenaar van de desbetreffende molen

In plaats van de onder punt 3. genoemde personen kan op uitnodiging van de examencommissie een examinador in opleiding of een instructeur aanwezig zijn.

De toelatingscommissie bepaalt, welke personen namens voornoemde categorieën het examen als zodanig zullen bijwonen. Volgens de regels, opgesteld door de vereniging De Hollandsche Molen, mogen dit in totaal nooit meer dan vijf personen zijn.

R10 Bij voorkeur is de examenmolen niet de molen, waarop de kandidaat zijn opleiding heeft genoten of regelmatig heeft gelest.

R11 Als het onmogelijk is om tijdens het examen de molen in bedrijf te stellen (bijv. bij een tekort aan water of een overlast aan water), dan zal voor het praktijkgerichte gedeelte een nieuwe afspraak worden gemaakt. Hierbij hoeft niet de gehele examencommissie aanwezig te zijn. Ook de molen behoeft niet de examenmolen te zijn.

R12 Indien een kandidaat is gezakt, ontvangt hij van de vereniging De Hollandsche Molen een schriftelijk rapport, waaruit blijkt, op welke punten de examencommissie heeft gemeend hem te moeten afwijzen en aan welke punten hij t.b.v. een volgend examen nader aandacht zou moeten besteden.

R13 In alle gevallen, waarin de regels niet voorzien, beslist de toelatingscommissie.

UITGAVEN VAN HET GILDE VAN VRIJWILLIGE MOLENAARS

ten behoeve van de opleiding tot vrijwillig molenaar

HET ENTREEPAKKET

De basiscursus - voor zover gereed.
Alle lesstof wordt herschreven en zal in de komende jaren verschijnen.

Verzamelinformatie:
Praktische lesmateriaal

Wiekssystemen voor polder- en industriemolens

De leden in opleiding dienen dit lespakket bij aanmelding aan te schaffen. Het bevat de benodigde theorie voor de opleiding.
De prijs bedraagt f 70,-.

UITGAVEN TER VERBREIDING VAN DE KENNIS OVER MOLENS

Informatie XXII - Bovenassen
Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XII

Opbouw van het achtkant en de wipmolen

Informatie XVI - Waarom draaien molens links-om. Waarom helt de bovenas. De tonmolen.
Prijs: f 12,50 (incl. porto).

Informatie XX

Kruiwerken.

Informatie XIX - Molenaarservaringen.
Prijs: f 10,- (incl. porto).

Informatie XXI - Weercursus.
Prijs: f 12,50 (incl. porto).

GRATIS UITGAVEN

- Statuten en het Huishoudelijk Reglement
- Bladen voor het maalboekje voor leden in opleiding en geslaagde leden
- Exameneisen
- Modelcontract vrijwillig molenaar
- Folder Gildeverzekeringen

Voor inlichtingen over de Gilde-uitgaven en bestellingen kunt U contact opnemen met:

de ledenadministratie

Mevr. E.N. Pouw-Schipper
Zwarteweg 70, 1412 GE Naarden
tel.: (035) 694 54 28

(niet op zaterdag, dan zijn wij op de molen!)

AANBEVOLEN LITERATUUR VOOR DE OPLEIDING

Molens

Ir. F. Stokhuyzen
Kopie op A4-formaat.
Prijs: f 25,- (incl. porto).
Te bestellen bij de ledenadministratie.

Opleiding Watermolenaar

Ing. J. den Besten
Te bestellen door overmaking van
f 50,- op girorekening 139754 t.n.v.
J. den Besten te Loenen aan de Vecht.

Zingende Stenen

D.J. Abelskamp
Prijs: f 45,- (incl. porto).

Rond Zingende Stenen

D.J. Abelskamp
Prijs: f 45,- (incl. porto).
Beide boeken zijn te bestellen door overmaking op girorekening 148232 van Rabobank Midden-Westland t.g.v. rekening 13.53.85.210 van G.W.M. Barendse, penningmeester van de Cursuscommissie, te Poeldijk.
Bestelt U beide boeken gelijktijdig, dan is de prijs f 80,- (incl. porto).

Veiligheid op Wind- en Watermolens

"De Hollandsche Molen"
Prijs: f 10,- (incl. porto).
Te bestellen bij de ledenadministratie.

De volgende Gildebrief verschijnt omstreeks:

15 juni 1997

Nederland Mollenland

**Nationale Molendag
zaterdag 10 mei '97**